

בית מורשת משטרת ישראל

משטרה והיסטוריה

גיליון מס' 1

תשע"ט 2019

All Rights Reserved
Copyright © 2019

כל הזכויות שמורות
© תשע"ט

זכות היוצרים בכרך שמורה למשטרת ישראל. זכויות היוצרים במאמרים שמורות למחבריהם, או למשטרת ישראל (במקרים בהם המחבר היה איש משטרה בשירות פעיל בעת פרסום המאמר). ניתן לעשות במאמרים שימוש הוגן, שאינו מסחרי, כל עוד יאוזכר שם המחבר/ת והפרסום הראשון בכרך זה של "משטרה והיסטוריה".

עורכת ראשית: נעמי לבנקרון
עריכה לשונית: דניאלה רפאלי
עריכה לשונית באנגלית: ניצן לפידות קימלוב
עיצוב עטיפה: שלומי שטרית
עיצוב גרפי: סטודיו קרנף, שרית רוזנברג

ועדה אקדמית: ד"ר טל יונתן-זמיר, פרופ' ניר קידר,
פרופ' אורית רוזין, ד"ר ענת שטרן, פרופ' יגאל שפי

נדפס בישראל

Printed in Israel

תמונת השער: ראש הממשלה דוד בן-גוריון ורעייתו פולה בת-אביב, לאחר טקס קבלת הפנים שנערך לכבודם עם חזרתם מארה"ב, 7 ביוני 1951. צלם: טדי בראונר, באדיבות ארכיון התצלומים הלאומי.

שחרור בתנאים מגבילים: נשים במשטרת ישראל 1948-1958

שרון גבע*

מאמר זה מציג את מקומן של נשים בסגל משטרת ישראל בעשור הראשון לקיומה של המדינה לנוכח מדיניותה של צמרת המשטרה. ממצאי המאמר מראים כיצד להוציא שנת 1948 – אז שולבו נשים בתפקידים שונים וניכרה נכונות להניח יסודות ליחידת שוטרות – גייסה המשטרה נשים מתוך כורח המציאות הממוגדרת כפי שראה אותה הפיקוד הבכיר. נוסף על המדיניות כפי שנחשפה במסמכים הרשמיים, מוצגות במאמר עמדות של נשים בנות התקופה, פעילות פמיניסטיות ומובילות דעה, המלמדות על פוטנציאל ההשתלבות של נשים במשטרה כאמצעי לקידום מעמד האישה בישראל מנקודת מבטן. לצד חשיפת מידע חדש בנושא שורשיהם של הלכי הרוח בפיקוד כלפי שוטרות והארתו מבעד לפרספקטיבה מגדרית, מוסיף המאמר נדבך למחקרים ביקורתיים בנושא נשים במשטרה בתקופות מאוחרות יותר ומבקש להחזיר לתודעה הציבורית את שמה של צפורה פל-שיק, קצינת השוטרות הראשונה (1948-1951), שבמידה רבה נשכחה.

המאמר מוקדש לזכרה של צפורה
פל-שיק, קצינת השוטרות הראשונה

---

* אבקש להודות לד"ר נעמי לבנקרון על ההשראה לכתיבת מחקר זה ועל הערותיה לגרסאות מוקדמות שלו, ולרפ"ק שלומי שטרית על הסיוע בחשיפת מקורות חדשים על המשטרה בתקופה זו. מאמר זה הוא גרסה מורחבת למאמר אחר שלי שפורסם השנה: *Case Closed: Women in the Israel Police, 1948-1958*, 24(1) ISRAEL STUDIES 100 (2019).

מבוא

ב־24 באוגוסט 1948, בהיותה בת 23, התגייסה צפורה פֿל־שיק¹ למשטרת ישראל. פֿל־שיק מונתה לתפקיד קצינת השוטרות במטה הארצי, והייתה אחראית על השוטרות ועל תנאי שירותן. בעיניה, תפקיד זה היה אמור לשמש פלטפורמה לקידום שוטרות בארגון ולהנחת תשתית לשירות ארוך טווח של נשים בו.² אך למרות המאמץ שהשקיעה פֿל־שיק והמוטיבציה הרבה שלה, תפקיד קצינת השוטרות היה אפיוזדה חולפת והשאיפות נקטעו כמעט באיבן. בתחילת 1950 הועברה לשרת ביחידה אחרת, ובפועל תפקיד קצינת השוטרות בוטל.³ ב־20 באוגוסט 1951 התפטרה מפקחת ראשונה פֿל־שיק מהמשטרה.⁴ שנות שירותה מבטאות את ההתנגשות בין שאיפות מקצועיות, לאומיות ואישיות לבין המציאות הפטריארכלית, שהייתה מנת חלקן של נשים בסגל משטרת ישראל במהלך העשור הראשון. מיקומה בשולי ההיסטוריה הרשמית של המשטרה ומורשתה מייצג את שוליותן של נשים בארגון זה בעשור הראשון לקיומו, שהוא עניינו של מאמר זה. מטרת המאמר להציג את המדיניות של צמרת המשטרה ביחס לשוטרות במהלך התקופה ואת השינוי שחל בה, להצטרף למחקרים שעסקו בנושא לאורך השנים⁵ ובתוך כך להעלות את שמה של שוטרת חלוצה זו, שבמידה רבה נשכחה.

במהלך העשור הראשון לקיומה של המדינה היו הנשים במשטרת ישראל מיעוט מספרי, קבוצת שוליים במשטרה. בכל התקופה עמד שיעורן על אחוזים בודדים, ובקרב הקצונה הבכירה לא הייתה אף אישה.⁶ המקורות ההיסטוריים הרשמיים על אודותיהן מועטים, ובפרקים שעניינם תקופה זו בספרי ההיסטוריה והמורשת מטעם המשטרה הן נזכרות בקיצור.⁷ הכרוניקה מתאפיינת בעמימות, רווחת בה לשון הסביל ולרוב המידע על מקומן בסגל נמסר בדיעבד. למשל, בשנת 1961 ציין ראש

1 פֿל־שיק נולדה באוסטריה בשנת 1925, בהיותה בת שמונה עלתה עם משפחתה לארץ. הם גרו בחיפה ולאחר כמה שנים עברו לבתיים. פֿל־שיק למדה בגימנסיה העברית הרצליה בתל אביב, ולאחר מכן למדה חינוך גופני.

2 נ"ה "שוטרת ישראלית" דבר הפועלת יד 10-11 (1948) (להלן: נ"ה "שוטרת ישראלית").

3 "קצינת שוטרות" מכתב אל ראש אגף ארגון (21.8.1950) בתוך: אלי הוד סקירה היסטורית – התפתחות תעסוקת נשים במשטרת ישראל 23 (ללא תאריך) (להלן: הוד סקירה היסטורית).

4 "צפורה שיק: תעודת שחרור" (משטרת ישראל, 1951). באדיבות ענת ריבה ומיקי ברט, בנותיה של צפורה פֿל־שיק.

5 Erella Shadmi, *Female Police Officers in Israel: Patterns of Integration and Discrimination*, 23 (1993) FEMINIST ISSUES 23(2) (להלן: Shadmi, *Female Police Officers in Israel*); צפורה שחורי־רובין "שיטור ומגדר: כניסתן של נשים למשטרת ישראל 1948-1981" קתדרה 164, 139 (2017) (להלן: שחורי־רובין "שיטור ומגדר").

6 ראו משטרת ישראל דו"חות שנתיים 1958-1948.

7 אלי הוד ואראלה שדמי תולדות משטרת ישראל כרך א (2004) (להלן: הוד ושדמי תולדות משטרת ישראל).

אגף כוח אדם, רנ"צ אהרן סלע, אז ניצב, לימים המפכ"ל (1972), כי "בשנת 1948 ניסו להפעיל שוטרות בתפקידי תנועה ובתפקידים מקצועיים אחרים, אך הנסיון נכשל".⁸ נצ"מ יהודה אלירם, ראש מחלקת היסטוריה, נקט לשון כוללנית כשכתב בשנת 1989 כי "לשוטרות לא היה קל בעשור הראשון" וכי "משטרת ישראל הייתה זקוקה ליותר מעשר שנים כדי לשלב את השוטרות בעשייה המבצעית".⁹ בספרי היסטוריה ומורשת אלו מתוארך שילוב נשים לראשית שנות השישים, עם הקמת יחידת שוטרות במחוז תל אביב בראשות נעמי שדמי, לימים נצ"מ. מגמה זו חלחלה גם למחקר: לפי החוקרת צפורה שחורי-רובין, אחרי 1948 צומצמו תפקידי הנשים מפני ש"נוצרה תחושה שהנסיון לגייס נשים למשטרה לא הוכתר בהצלחה, והוא הוגדר ככישלון".¹⁰ הנימה הכללית של הסברים עמומים אלו מלמדת כי האחריות להדרה הוטלה על הנשים עצמן ולא על צמרת המשטרה והתרבות הארגונית שלה, אז ובעשורים הבאים.¹¹ אך כפי שימחיש המאמר, בעשור הראשון, תחת פיקודו של המפכ"ל יחזקאל סהר, התאפיינה תרבות זו בהפרדה ברורה בין יכולת של שוטר לבין יכולת של שוטרת.

עם מטרותיהם של לימודי נשים נמנית הנכחה של נשים בספרות המחקר והלאה בתודעה הציבורית. זהו שלב ראשון בתהליך, שעניינו למלא את החסר כדי לעמוד על המקורות למעמד הנשים בחברה ובכך לחשוף את ההיסטוריה שלהן.¹² שלב שני בתהליך הוא שילוב המידע החדש בנרטיב הכללי, במטרה לבחון מחדש את מושא המחקר בכללו. אחת התוצאות היא ערעור מיתוסים, כדוגמת מיתוס השוויון בין גברים לנשים.¹³ שניכר באידיאולוגיה הציונית ובמפעל הציוני מראשיתו, לרבות בתקופת היישוב.¹⁴ מאמר זה מבקש לתרום לשני השלבים. לשלב הראשון באמצעות הצגת מידע חדש

⁸ נעמי שדמי מרתה ונעמי 114 (2005) (להלן: שדמי מרתה ונעמי).

⁹ יהודה אלירם "השוטרת בעשור הראשון למשטרת ישראל" מראות המשטרה 103, 31 (1989) (להלן: אלירם "השוטרת בעשור הראשון").

¹⁰ שחורי-רובין "שיטור ומגדר", לעיל ה"ש 5, בעמ' 149.

¹¹ Shadmi, *Female Police Officers in Israel*, לעיל ה"ש 5; דן פומר שוויון בין המינים - טיוב או טיוח? ייצוג הנשים וקידומן במשטרת ישראל (עבודת גמר לתואר "מוסמך" במדעי החברה, אוניברסיטת תל אביב - החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, 1998) (להלן: פומר שוויון בין המינים).

¹² דבורה ברנשטיין "חקר נשים בהיסטוריוגרפיה הישראלית: נקודות מוצא, כיוונים חדשים ותוכנות שבדרך" העבריות החדשות: נשים ביישוב ובציונות בראי המגדר 7, 12-13 (מרגלית שילה, רות קרק וגלית חזן-רוקם עורכות, 2001).

¹³ ברנשטיין, שם; ביילי מלמן "מן השוליים אל ההיסטוריה של היישוב: מגדר וארץ ישראליות (1890-1920)" ציון סב (ג) 243 (1997).

¹⁴ רחל אלבוים-דרור "האשה הציונית האידיאלית" התשמע קולי? ייצוגים של נשים בתרבות הישראלית 95 (יעל עצמון עורכת, 2001); מרגלית שילה המאבק על הקול: נשות היישוב וזכות הבחירה 1917-1926 (להלן: שילה המאבק על הקול); חנה הרצוג "ידע, כוח ופוליטיקה פמיניסטית" חברה במראה 269 (חנה הרצוג עורכת, 2000).

בנושא מדיניות המשטרה ביחס לשוטרות, על בסיס מסמכים מסווגים שנפתחו לעיון. לשלב השני באמצעות פרשנות הממצאים מפרספקטיבה מגדרית ומיקומם בהקשר היסטורי.

מבחינת מדיניותה כלפי נשים, משטרת ישראל לא הייתה ייחודית. עם התפתחות המשטרה במערב בשלהי המאה התשע עשרה, נשים היו בה מיעוט, והן שולבו בה באיחור. למשל בארצות הברית, בקנדה ובאנגליה נשים שולבו במשטרה בעשור השני של המאה העשרים, באירלנד גויסו נשים למשטרה החל בשנת 1959. במשטרות המערב, כמו גם בישראל, היה בשנות החמישים של המאה העשרים מספר הקצינות קטן והן שולבו רק בחלק מהיחידות ותמיד בתפקידים זוטרים. מדיניות זו החלה להשתנות בהדרגה בשנות השבעים.¹⁵

בספרי ההיסטוריה מטעם משטרת ישראל מוצג העשור הראשון בתור "תקופת המסד",¹⁶ שלאורכה הועסקו נשים בתפקידים מצומצמים וחלקן היחסי בארגון היה קטן.¹⁷ אך מבחינת מקומן של הנשים על בסיס הדו"חות השנתיים של המשטרה, מסמכים רשמיים אחרים, פרסומים מטעמה ועיתונות התקופה, מסתמנות שלוש תקופות משנה. הראשונה – השנה שבה הוקמה המשטרה, 1948; השנייה – החל משנת 1949 ועד סוף שנת 1952; השלישית – החל משנת 1953 ועד סוף העשור. בתקופה הראשונה, המוצגת בפרק הראשון של המאמר, ניכרה מגמה לעודד גיוס נשים ולשבצן בתפקידים שונים, שחלקם כללו יציאה לשטח, כמו שוטרות תנועה. בתקופה השנייה, הנסקרת בפרק השני, החלה צמרת המשטרה לגבש מדיניות שביסודה העדפה של שוטר על פני שוטרת. בתקופה השלישית, הנדונה בפרק השלישי, יושמה מדיניות זו. הפרק הרביעי של המאמר מציג את עמדותיהן של נשים במהלך העשור הראשון בנושא שילוב נשים במשטרה, המלמדות על מידת האטרקטיביות של שירות בארגון זה בעיניהן ועל האופן שראו בו אמצעי לקידום מעמד האישה בארץ.

במבט כולל, להוציא שנת 1948, דחקה משטרת ישראל את השוטרות לשוליה וחסמה את התקדמותן. ההסברים לממצאים נעוצים בהלכי הרוח בחברה בישראל

¹⁵ לעניין שינוי המדיניות במשטרות המערב ראו Tim Prenzler and Georgina Sinclair, *The Status of Women Police Officers: An International Review*, 41(2) INTERNATIONAL JOURNAL OF LAW, CRIME AND JUSTICE 115 (2013) (להלן: Prenzler & Sinclair, *The Status of Women Police Officers*).
Shadmi, *Female Police Officers* ישראל ראו Shadmi, *Female Police Officers* in Israel, לעיל ה"ש 5; פומר שוויון בין המינים, לעיל ה"ש 11.

¹⁶ הוד ושדמי תולדות משטרת ישראל, לעיל ה"ש 7; ראו גם: Meir Hovav & Menachem Amir, *Israel Police: History and Analysis*, 2(2) POLICE STUDIES 8 (1979) (להלן: Hovav & Amir, *Israel Police*).

¹⁷ הוד ושדמי תולדות משטרת ישראל, שם, בעמ' 345.

בשנות החמישים ביחס למקומן של נשים ולתפקידיהן, ומחזקים טענות במחקרים על שוטרות במערב, שהראו כי קידומן במשטרה תלוי במידה רבה בקידום מעמדן בחברה בכלל.¹⁸ סיפורן של השוטרות בראשית העשור נדחק לשולי תולדות המשטרה. על רקע זה, קורא המאמר להביא אותן בחשבון בעת כתיבת ההיסטוריה של הארגון בכללו.

1. שנת 1948: "גם בעתיד יהיה לשוטרת מקום בעבודת המשטרה"

המועמדים והמועמדות למשטרת ישראל, שנוסדה עם הקמת המדינה,¹⁹ גויסו במסגרת הגיוס לשירותי הביטחון בכלל. להבדיל ממשטרת המנדט, שבה כלל לא שירתו נשים, במשטרת ישראל שירתו נשים כבר מימיה הראשונים. הקלט הפנה למשטרה את כוח האדם שהוערך כמתאים לה, תוך מתן עדיפות לצה"ל. כך היה גם ביחס לנשים: המגויסות הראשונות למשטרה היו צעירות שהופנו על ידי צה"ל, כתחליף לשירותן בצבא.²⁰ ראשי המשטרה לא היו מרוצים: "המועמדים המתייצבים כיום לגיוס לשורות המשטרה אינם משביעים רצון ברובם, ומן ההכרח לעשות עבודת בחירה רבה וקפדנית לפני גיוסו של איש מביניהם", נכתב בדו"ח השנתי לשנת 1948 שמסר המפקד סהר לשר המשטרה דאז, בכור שלום שטרית.²¹ הנחיצות בכוח אדם לנוכח ריבוי המשימות הביאה לגיוס נרחב של נשים, צעד שהוגדר כחתרני ואחריתו לא ברורה. על פי הדו"ח:

אחת התוצאות שהמחסור בכח אדם הביא עמו היתה גיוס שוטרות. קיימות במשטרה עבודות שבהן הכרחי השימוש בשירותי שוטרות, כגון שמירת אסירות, חיפושים אצל נשים ובמקומות בהם נמצאים [כך, במקור] נשים וכיו"ב. אולם גיוס השוטרות נעשה בממדים שהיו רחבים מאשר הצרכים הנזכרים לעיל והמשטרה עשתה ניסיונות נועזים במקצת בדרכי השימוש בשירותן של השוטרות: השוטרות הועסקו בעבודות קשר אלחוטי, בתורנות בתחנות המשטרה, ואף בתנועה ברחובות הערים. מוקדם עדיין להחליט בנדאות אם הוכתר

¹⁸ Prenzler & Sinclair, *The 24-23*, בעמ' 5, לעיל ה"ש 5, Shadmi, *Female Police Officers in Israel*, לעיל ה"ש 15.

¹⁹ הוד ושדמי תולדות משטרת ישראל, לעיל ה"ש 7, בעמ' 160-161.

²⁰ ריאיון של נצ"מ יהודה אלירם עם צפורה פל-שיק, מפקחת (גימ') (בית מורשת משטרת ישראל, 7.11.1998). (להלן: פל-שיק, ריאיון).

²¹ משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1948, 7 (1949) (להלן: דו"ח שנתי 1948).

נסיון זה בהצלחה מלאה, אולם מסתבר שגם בעתיד יהיה לשוטרת מקום בעבודת המשטרה.²²

בשנת 1948 נשים שירתו בתפקידי יומנאיות, שוטרות תנועה ואלחוטאיות. הן ביצעו מעצרים, חקרו פשעים, שמרו על עצורות ואסירות ושולבו בכוחות סיור שהיו במגע עם אוכלוסייה אזרחית. במקביל, שימשו כפקידות במשרדים.²³ רוב השוטרות היו ילידות הארץ וגרו בעיר, רווקות בנות 18-23.²⁴ בעיתונים פורסמו מודעות גיוס ייעודיות לנשים, ובמסיבות עיתונאים שכינסה המשטרה נמסרו דיווחים בנושא גיוס נשים ושירותן. בחודש יוני 1948 מסרה המשטרה כי תגייס שתי יחידות של שוטרות לשירות בתל אביב: 32 נשים למשטרת התנועה ו-50 נשים לשמירה על הסדר במשרדים ממשלתיים. נושא גיוס נשים תפס מקום מרכזי בידיעות בעיתונים,²⁵ לעיתים דיווחו על כך בכותרת.²⁶ העיתונאים הדגישו את הקריטריון שנגע לחזות החיצונית: מועמדות שגובהן לא עלה על 1.65 מטר נדחו, אולי כדי שהציבור יתייחס אליהן ברצינות,²⁷ ובכל אופן איפשר קריטריון זה, כמו במשטרות אחרות במערב, לדחות נשים על הסף באצטלה של מגבלה גופנית.²⁸ בנוסף, נדרשו מן המועמדות שמונה שנות לימוד לפחות, שליטה בעברית ושמות שני ממליצים.²⁹ אולם הגיוס היה בעיצומה של מלחמת העצמאות ובשל הצורך הדחוף בכוח אדם התקבלו גם נשים שלא עמדו בכל הקריטריונים, ככל הנראה בעיקר בקריטריון ההשכלה הפורמלית. "בזמנים כתיקונם היינו בוחרים את המועמדות באופן אחר, אך המלחמה כופה על כל חיינו משטר חירום ולכן אי אפשר לנהוג לפי שיטת מיון חמור וקפדני", הסבירה קצינת השוטרות פלי-שיק. אף על פי כן, מצאה את רוב המגויסות מתאימות בזכות המוטיבציה שגילו: "אנחנו רואים כבר עכשיו, שהרבה בנות מצאו בתפקיד זה את

²² שם, בעמ' 4.

²³ שם, בעמ' 16. שולמית לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית" הארץ 13.9.1949, 3 (להלן: לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית"); "באר-שבע: שוטרת ראשונה במשטרה" הבוקר 19.11.1951, 2.

²⁴ "ה שוטרת ישראלית", לעיל ה"ש 2; פלי-שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20.

²⁵ למשל, "קציני המשטרה על תפקידי משטרת ישראל" מעריב 7.6.1948, 7; "כך הולכת וקמה המשטרה הישראלית" הצופה 8.6.1948, 4; "משטרת ישראל בהתפתחותה" דבר 8.6.1948, 3.

²⁶ למשל, "שוטרות תנועה: רווקות וגבוהות" הבוקר 8.6.1948, 4.

²⁷ בשונה מן הרושם שקיבל אפרים קישון משוטר התנועה נמוך הקומה שעמד בצומת בתל אביב, ושאותו חשב לילד קטן. אפרים קישון "השוטר הקטן" הגביע הוא שלנו 21 (התשמ"ב).

²⁸ קריטריון נוסף היה משקל גוף. ROBERT L. SNOW, POLICEWOMEN WHO MADE HISTORY: BREAKING THROUGH THE RANKS 206-209 (2010).

²⁹ למשל, מודעות הקוראות ל"התגייסות שוטרות" בעיתונים הבוקר, קול העם והמשקיף 9.6.1948.

יעודן".³⁰ מתקבל הרושם שהדברים נאמרו במטרה לעודד נשים נוספות להתגייס למשטרה, ולהציג את השירות בה כאטרקטיבי בעבורן. ממרחק הזמן אמרה פל־שיק כי "מרביתן, לא ראו את התפקיד כקריירה לטווח ארוך אלא כשירות במקום צבאי", וכי רק מעטות שאפו להמשיך לשרת במשטרה. על פי רוב היו אלו שוטרות שעבדו בתפקידים כדוגמת שוטרות תנועה ויומנאיות.³¹ ככלל, תהליך הגיוס של נשים היה דומה לזה של גברים: מי שהתאימו הופנו למשטרה עם גיוסן לצה"ל, וגם במקרה של גברים הצורך הדחוף בגיוס אילץ את המשטרה לקבל את מי שפחות התאימו.³²

מפקחת ראשונה צפורה פל־שיק, קצינת השוטרות הראשונה.
צילומים באדיבות המשפחה

גיוס שוטרות והכשרתן לתפקידים שונים במשטרה היו חלק מהנחת היסודות למשטרת ישראל באותם ימים, והשתלבו במגמה הכללית שלפיה ההכשרה בוצעה במסגרת קורסים ייעודיים.³³ בקיץ 1948 התקיימו קורסים לשוטרות שיועדו לתפקידי אלחוט והפעלת טלפון, הכוונת תנועה, נהיגה ופקידות.³⁴ מחלקת התנועה קיימה קורסים להכשרת גברים ונשים כשוטרי ושוטרות תנועה. בקורס הראשון השתתפו 23 שוטרים

30 נ"ה "שוטרת ישראלית", לעיל ה"ש 2.

31 פל־שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20.

32 הוד סקירה היסטורית לעיל ה"ש 3, בעמ' 172.

33 נעמי לבנקרון "בובי עברי בארצנו המשוחררת": תפקידה של משטרת ישראל בכינונה של אזרחות ישראלית, 1948-1958" (לא פורסם) (להלן: לבנקרון "בובי עברי בארצנו המשוחררת").

34 "שוטרות בישראל" הבוקר 9.8.1948, 4; עליזה הולדהיים "משטרה - מקצוע חדש לאשה" הארץ 18.8.1948, 3 (להלן: הולדהיים "משטרה - מקצוע חדש לאשה").

ושוטרות, מבין חמשת המצטיינים בו שלוש היו נשים.³⁵ בסתיו 1948 השתתפו 12 נשים בקורס בנושא עזרה ראשונה במקרה אסון.³⁶ כמו בצה"ל, ההנחה הכללית הייתה שבזכות הצבת נשים בתפקידי עזר, עלה מספר הגברים שהוצבו בחזית. במקרה של המשטרה, היה מדובר לרוב על מילוי תפקידים בשטח.³⁷

צפורה פל־שיק הייתה אחת מהנשים שסיימו את הקורס בהצטיינות. עוד קודם לכן, בשנת 1945, הייתה פל־שיק מפקדת בארגון ההגנה. לקראת הקמת המדינה שירתה במחנה סרפנד (לימים צריפין) והדריכה בקורסים לנשים בנושא נשק ואימון גופני. בראשית אוגוסט 1948 נשלחה מטעם גדוד החברות בתל אביב למשטרה, ובספטמבר 1948 מונתה לתפקיד קצינת שוטרות במטה הארצי. תפקיד זה היה דומה במהותו לזה של קצינת ח"ן ראשית בצה"ל, שהייתה אחראית על שירות הנשים, כולן בתפקידי עזר, והוקם במתכונת דומה לחיל העזר הבריטי (ATS).³⁸ לכך הוסיפה פל־שיק את חובתה לתפקיד כפי שהיא ראתה אותו: "להחזיר ללב הבנות את ערך התפקיד שהן ממלאות".³⁹ בין משימותיה נכללה התאמת מדים לשוטרות,⁴⁰ תחום שהיה גם באחריות מקבילתה בצה"ל במהלך אותה תקופה.⁴¹ פל־שיק השיגה לשוטרות ששירתו בתור נהגות אישור ללבוש מכנסיים ארוכים במקום חצאית⁴² ואישור לספק להן ארנק, כי במדי הקיץ שלהן לא היה כיס שניתן היה לשאת בו את פנקס השוטר.⁴³ משימות אלו לא כללו אכיפת חוק ועיקרן היה טיפוח החזות החיצונית; ובתוך כך חיזקו סטריאוטיפים מקובלים ביחס לנשים שהשתייכו למערך גברי כדוגמת המשטרה, וביחס לנשים בכלל.⁴⁴ אך הייתה למשימות אלו משמעות לטווח ארוך: עצם העיסוק בנושא התאמת מדים לימד כי שירות נשים במשטרה לא הוערך כבן־חלוף. קצינת השוטרות הייתה בעבור השוטרות כתובת, אם וכאשר שוטרת חשה שנפגעה במהלך עבודתה. נוסף על כך, היא סיירה בקביעות בתחנות

35 Gene Dison, *Israel's Policewomen Are Smart As Well As Clever*, THE PALESTINE POST 4 (29.9.1948) (להלן: *Dison, Israel's Policewomen*).

36 "800 נפגעו בתאונות דרכים" הארץ 2.11.1948, 4.

37 "שוטרות ראשונות של ישראל" דבר 20.8.1948, 1; פל־שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20.

38 איריס ג'רבי המחיר הכפול: מעמד האשה בחברה הישראלית ושירות הנשים בצה"ל 69-70 (1996) (להלן: ג'רבי המחיר הכפול).

39 נ"ה "שוטרת ישראלית", לעיל ה"ש 2.

40 שחורי־רובין "שיטור ומגדר", לעיל ה"ש 5, בעמ' 149.

41 רותי ורד "שתי פנים למראה" העולם הזה 30.9.1959, 16.

42 פקודת המטא"ר ל-2146/6 "הוראות לבוש חורף - שוטרות"; פקודת המטא"ר ל-2146/5 "מכנסים לנהגות".

43 "ארנקים לשוטרות" מקורות נבחרים בהתפתחות משטרת ישראל בשנים 1948-1958, 137 (1988) (להלן: מקורות נבחרים).

44 נעמי וולף מיתוס היופי 27-60 (2004).

ובמחוזות, ואם היה צורך לשפוט שוטרת, היא עשתה זאת. בנוסף לקצינה, היו סמלות שוטרות בשלושה מחוזות.⁴⁵

מבחינת תנאי השירות, "השוטרת - זכויותיה כזכויות השוטר. אותה המשכורת, אותם התנאים", ציינה פל-שיק בשנת 1948, אך העירה כי "ישנו טיפול מיוחד בשוטרת, באשר היא אשה".⁴⁶ היא אמרה את הדברים בריאיון עיתונאי, אחד מני רבים שנתנה אז, שמטרתו הייתה לקדם את המשטרה ולעודד נשים להתגייס. במסגרת זו הצטיירה המשטרה הצעירה כארגון דומה לצה"ל, שבו משרתות גם נשים אך מבלי לפגוע בזהותן המגדרית ומבלי לערער על חלוקת התפקידים המסורתית. משמעו של "טיפול מיוחד" זה בפועל היה בין היתר שוני בתנאי השירות של שוטרת ושוטר ובהתאם גם בשכר. גם אם נשים גילו מוטיבציה להתקדם, הן נבלמו מתוך הנחה שלא כל התפקידים מתאימים לשוטרת או לקצינה. למשל, הפיקוד הבכיר הנחה לא להציב שוטרת במשמרות לילה, גם אם הייתה מוכנה לעשות זאת.⁴⁷

שוטרות נשואות לא קיבלו את תוספות השכר שלהן היו זכאים שוטרים נשואים. ככלל, העדיפה המשטרה לגייס רווקות: "בצמרת המשטרה חושבים כי שוטרות עקרות בית לא תוכלנה להקפיד על המשמעת המשטרית כהלכה", דיווח ביטאון צה"ל, במחנה.⁴⁸ מדיניות זו עלתה בקנה אחד עם המדיניות ביחס לשירות נשים בכוחות הביטחון בכלל: לפי חוק, נשים נשואות לא גויסו לצה"ל, נישואין איפשרו לאישה לקבל פטור.⁴⁹ באוגוסט 1948 כתב קצין התשלומים לקצין השלישות הראשי כי "הייתי ממליץ כי תתקבלנה לשירות המשטרה אך ורק שוטרות רווקות. בטוחני כי כלנו נסכים שגם מסבבות אחרות לא רצוי הדבר כי נעסיק שוטרת אחרי נישואיה".⁵⁰ ההנחה הייתה ששוטר נשוי מפרנס משפחה וכי משכורתה של שוטרת נשואה היא ממילא משכורת שנייה בבית. קצין השלישות קיבל את ההמלצה וקבע כי "יש להפסיק מיד גיוס שוטרות נשואות" ו"יש להורות לשוטרות כי עליהן לקבל רשות מהמטה הארצי על מנת להתחתן".⁵¹ נראה שהשוטרות לא ביקשו רשות מן המפקדים לפני שהתחתנו, אך הן אולצו לחתום על מסמך שלפיו ידוע להן כי לאחר שתינשאנה לא

45 פל-שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20; פקודת המטא"ר ל-90/90 "סמלת השוטרות המחוזית".

46 נ"ה "שוטרת ישראלית", לעיל ה"ש 1.

47 "ריאיון עם גב' צפורה פל-שיק" [כך במקור] בתוך: הוד סקירה היסטורית לעיל ה"ש 3, בעמ' 33-32; חוק עבודת נשים, התשי"ד-1954, שהגביל את שעות העבודה של נשים בלילה, אושר בכנסת כשש שנים לאחר מכן.

48 ש' שריה "נא להכיר: משטרת ישראל" במחנה 4.5.1949, 17.

49 ס' 11 (ב) לחוק שירות ביטחון, התש"ט-1949.

50 פקודת המטא"ר - אגף מנהלה, א"מ ל-2153 "שוטרות".

51 פקודת המטא"ר - קצין שלישות ראשי, שם.

תהיינה זכאיות לתנאי שירות שווים לאלו של שוטר נשוי.⁵² שוטרת אלמנה או גרושה, שהייתה מפרנסת יחידה לילדיה, עשויה הייתה לקבל זכויות שוות לשוטר. בתוך כך איששו גם במשטרה את האקסיומה המקובלת בעולם העבודה בישראל, ולפיה תפקידה העיקרי של אישה הוא אחזקת הבית, ואם עבדה מחוץ לבית – משכורתה הייתה נמוכה יותר.⁵³

מדיניות זו התגבשה על רקע הלך הרוח הכללי שנשב בצמרת המשטרה ביחס לשירות נשים ובעקבות מקרה פרטי שהתגלגל לשולחן מחלקת התשלומים באוגוסט 1948. שוטרת, אם לשלושה, התאלמנה. בהתאם למצבה המשפחתי החדש וכמפרנסת יחידה הייתה זכאית לקבל תוספות ומענקים כשל שוטר נשוי. קצין התשלומים העריך שמקרה זה עלול להוות תקדים ופעל לקבוע מדיניות. במסגרת התכתובת בעניינה העיר: "אין אני יכול להשלים עם הרעיון שאלמנה מטופלת בשלושה ילדים תועסק כשוטרת".⁵⁴ השאלה אם היא הייתה מעוניינת להמשיך בשירות כלל לא נדונה, וככל הידוע, קצינית השוטרות לא הייתה מעורבת בעניין. אפליה זו בולטת במיוחד על רקע המאמצים שעשתה המשטרה באותם ימים לייצב את הסגל שלה, למשל באמצעות סיוע כלכלי לשוטרים בתחומי דיור, בריאות ורווחה, כדי שיתמידו בשירותם.⁵⁵ מדיניות זו השתרשה, ואפליה בשכר בין שוטרת לשוטר התקיימה גם בשנים שלאחר מכן.⁵⁶

בשנת 1948 בלטה נוכחותן של נשים בתפקיד שוטרות תנועה. בעמידתן בצמתים מרכזיים בערים הגדולות סימלו השוטרות עידן חדש: לא עוד משטרת המנדט אלא שוטרות ישראליות.⁵⁷ בעיתון המשקיף המשיל העיתונאי זאב אלתגר את השוטרת שעמדה ברחוב הרצל בתל אביב לחוליה בשרשרת נשים ציוניות לוחמות במחצית הראשונה של המאה העשרים, ברשת הריגול ניל"י ובמחתרות.⁵⁸ רושם דומה קיבל ברלינסקי, עיתונאי דבר, למראה שוטרת בצומת הרחובות אלנבי ורוטשילד בעיר, שהייתה בעיניו סמל לתקומת העם בארצו:

52 פקודת המטא"ר – קצין תשלומים ראשי, שם.

53 דפנה יזרעאלי "נשים בעולם העבודה" נשים במלכוד 130-133 (1982). שכר שווה לנשים ולגברים בעד עבודה שווה עוגן בחוק בישראל ב-1964. על שכר שווה לעבודה שווה ראו נוייה רימלט הפמיניזם המשפטי מתיאוריה למעשה: המאבק לשוויון בין המינים בישראל ובארצות הברית, 161-188 (2010); חנה הרצוג "עיוורון מינים? נשים בחברה ובעבודה" יוזמה לצדק חברתי: ישראל אל שנות ה-2000 67 (אלקנה מרגלית עורך, 1996).

54 קצין תשלומים ראשי "שוטרות", לעיל ה"ש 52.

55 לבנקרון "בובי עברי בארצנו המשוחררת", לעיל ה"ש 33.

56 רון ישעיהו "אני קשוחה, אני?" מראות המשטרה 107, 30 (1989) (בתוך: הוד סקירה היסטורית, לעיל ה"ש 3, בעמ' 26-27).

57 Dison, *Israel's Policewomen*, לעיל ה"ש 35.

58 זאב אלתגר "יוגבר הפיקוח על התנועה לשם מניעת תאונות" המשקיף 7.12.1948, 3.

נערה זו, השוטרת, הלא היא פותחת בידיה, ברחובות תל אביב, שער שהיה נעול בפנינו דורות על דורות; שער שהאומה חלמה עליו אלפי שנים, שנביאנו בישרו את בואו [...] נידיד והשער נפתח לחיילי ישראל העוברים כאן לאחר נצחון; עוד ניד – והדרך פתוחה לאנשי עמל יהודים, ליצירה, לשעשועים, לטיול; דרך פתוחה לכל המקורות של חיי מדינה עצמאיים.⁵⁹

אך בה בעת שיקפו הכתבות את האופן שבו הועמדו שוטרות במצבים בלתי נעימים, בלשון המעטה, על ידי העיתונאים עצמם שראו בהן קוריוז ואף אובייקט מיני. באוקטובר 1948 נתקעה מכוניתו של כתב מעריב באמצע רחוב ראשי בתל אביב. "פתאום מציץ לתוך המכונית ראש חמוד של נערה, והראש ענוד כִּפָּה כחולה, ועל ידה שרוול לבן; 'נהג, סע קדימה, בבקשה!'. הראיתם נס שכזה? [...] עומדת לה שוטרת תנועה משלנו, חמודה – תאוה לעינים!". כשאמרה לו שתרום דו"ח, הגיב: "רשמי יפתי, רשמי את שמי ואת כתובתי ואת השעות שבהן אני בבית".⁶⁰ בראיונות אחרים סיפרו שוטרות על גילויים של גסות רוח מצד נהגים, שלא פעם התחצפו אליהן.⁶¹ ממרחק הזמן סיפרה פל־שיק כי בקרב "הקהל ברחוב היה תערובת של קצת לגלוג, קצת סלחנות, קצת רצון להשתלב בחידוש של המדינה החדשה, והמשטרה החדשה, אורח החיים החדש", וכי עבר זמן עד ש"הקהל התרגל לראות שוטרת בתחנה, התרגל להתלונן אצל חוקרת, או להישמע לשוטרת ברחוב, ולא רק לקרוא לה בובל'ה".⁶²

הנה כי כן, ניכרת הלימה בין עמדות המשטרה ביחס לנשים בה לבין עמדות הציבור ביחס לשוטרות. בשני המקרים היה זה יחס דו־ערכי: מצד אחד, ניכר מאמץ לשלב נשים במשטרה ואף לראות בהן אמצעי להבניית דימויה הציבורי כגוף האמון על ביטחון הציבור ומייצג רוח ישראלית חדשה, ומצד שני הלכי רוח שלא קידמו שוויון בין שוטר לשוטרת ואף זלזלו במידת יכולתן של נשים למלא בהצלחה תפקידי שיטור במדינה שזה עתה קמה. כך או כך, 1948 הייתה שנה מבטיחה למדי בתולדות הנשים במשטרת ישראל. היו אלו ימי מלחמת העצמאות, ומצוקת כוח האדם חייבה צירוף נשים לשורה. תפקידי קצינת השוטרות וסמלת השוטרות, התאמת מדים, עצם קביעת מדיניות בנוגע לתנאי שירות של שוטרות ונוכחותן הממשית ברחובות ראשיים מלמדים על נכונות להמשיך את שירותן במשטרה גם מחוץ לשעת החירום לאומית. אומנם

59 ש' ברלינסקי "השוטרת" דבר 14.1.1949, 4.

60 "פאנצ'ר" מעריב 22.10.1948, 2.

61 למשל, "מבצע האורות" במלחמה נגד מלאך המות בדרכים" חרות 10.11.1949, 2.

62 פל־שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20.

שיעורן הכללי היה נמוך (5.6 אחוזים) וכולן היו זוטרות,⁶³ אך אם לנקוט אופטימיות לא זהירה, באותם ימים נראה היה שיש עתיד לשירות הנשים במשטרה.

2. 1952-1949: "שדה הפעולה של השוטרת מצטמצם והולך"

בשנת 1949 הוכפל מספר הנשים במשטרה מ-105 ל-216, אך שיעורן היחסי הכללי נשמר (כשבעה אחוזים) ורובן שירתו בדרגה הנמוכה ביותר.⁶⁴ במקביל, החלו בצמרת המשטרה לברר באיזו מידה זקוק הארגון לנשים, ואם כן, באילו תפקידים בדיוק. בחודש מרץ הורה הפיקוד הבכיר במטה הארצי למפקדי המחוזות למסור את הערכתם בנושא ולציין מהם התפקידים שלדעתם אך ורק נשים יכולות למלא. בראשית אפריל קיבלו מפקדי הנפות מכתב דומה מראש אגף מינהלה במטה הארצי ובו דרישה להעביר שתי רשימות: ברשימה אחת תפקידים שרק אישה יכולה למלא, ברשימה שנייה תפקידים שלהערכתם נשים מסוגלות למלא.⁶⁵

האבחנה בין שתי הרשימות הייתה ברורה. האחת כללה תפקידים שאליהם יש לשבץ בלית ברירה נשים, והייתה בבחינת "רשימת חובה" של תפקידי נשים במשטרה. השנייה כללה תפקידים שנשים הוכיחו בשנת 1948 שהן מסוגלות למלא ובכך הייתה בבחינת "רשימת רשות" של תפקידי נשים במשטרה. ההנחיה הבלתי רשמית הייתה להתמקד ברשימה הראשונה: על המסמך המודפס נוסף משפט בכתב יד, ולפיו "אשר ל-2], הריני מציע להודיע כי אין צורך בהן".⁶⁶ מפקד נפת השרון מסר שתפקידי החובה הם שמירה על אסירות, חיפוש גופני אצל נשים ו"שמירה מיוחדת על מוסר נשים (פטרולים ברחובות בצוע פעולות מיוחדות)". הוא המליץ לשבץ נשים גם בתפקידי קשר, מינהלה ותנועה. תשובה דומה הגיעה מנפת השפלה.⁶⁷ ב"מוסר נשים" הכוונה הייתה לנשים שהידרדרו לזנות וגם לגילוי דאגה מצד צמרת המשטרה ביחס לטהרת האישה והמשפחה. מפקד מחוז תל אביב, ניצב נחום זיר-אב, ציין חיפוש על גוף אישה ושמירה על אסירות. מלבד זאת, "שוטרת יכולה למלא תפקידי: טלפוניסטית, פקידה, כתבנית ואלחוט. [...] אם אין ברירה ודרוש כוח אדם, 'בשעת דחק' אפשר להעסיק אישה גם בתפקיד יומנאית או במחלקת תנועה".⁶⁸ לפי התשובות הוחלט במטה הארצי

⁶³ דו"ח שנתי 1948, לעיל ה"ש 21, בעמ' 6.

⁶⁴ משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1949, 3 (1950) (להלן: דו"ח שנתי 1949).

⁶⁵ פקודת המטא"ר, א"מ ל-9/90 "העסקת שוטרות".

⁶⁶ שם.

⁶⁷ פקודת המטא"ר - נפת השרון, א"מ ל-9/90 "העסקת שוטרות". פקודת המטא"ר - נפת השפלה, א"מ ל-9/90 "העסקת שוטרות".

⁶⁸ פקודת המטא"ר - מטה משטרת מחוז תל אביב, א"מ ל-9/90 "העסקת שוטרות".

כי באופן עקרוני התפקידים שגברים לא יכולים למלא, ולפיכך יש לשבץ בהם נשים בלבד, הם: חיפוש על גופן של חשודות, עצירות ואסירות; חקירת נשים בנושא עבירות מין; ושמירה על עצירות ואסירות. אך עד שיגויסו גברים נוספים, "תועסקנה בינתיים שוטרות גם בתפקידים הבאים: אלחוט, משרדים, תנועה"⁶⁹. העדפת נשים בחקירות בנושא עבירות מין לא הייתה דווקא מתוך מודעות ליתרון שיש לנשים בדיכוי קורבנות, ובכך לקדם את החקירה.⁷⁰ נראה שההנחה הייתה שתפקיד זה דומה לתפקידים שכרכו מגע עם נשים בקרב הציבור, בדומה לחיפוש גופני אצל עצורות.

עיתוי בדיקה פנימית זו היה מתבקש, ולא רק מפני שבאותם ימים עשתה משטרת ישראל את צעדיה הראשונים וגיבשה את המבנה הארגוני שלה.⁷¹ כך היה במדינה הצעירה בכלל: מלחמת העצמאות הסתיימה, וישראל החלה בחתימה על הסכמי שביתת הנשק; בינואר 1949 התקיימו בחירות לאסיפה המכוננת שהייתה לכנסת הראשונה. אך המציאות הישראלית קבעה אחרת ויישום המדיניות לצמצום שירות הנשים נדחה בשל צוק העיתים. המשימות שהוטלו על המשטרה, שעם הקמתה היו רבות,⁷² רבו אף יותר. בשנים 1949-1951 הביא גל העלייה הגדולה הראשון לגידול חסר תקדים בהיקפו באוכלוסייה.⁷³ מדיניות משק החירום (הצנע) שהנהיגה הממשלה החל מאפריל 1949, שבמסגרתה הונהג קיצוב על מוצרים ופיקוח על מחיריהם, זימנה פעילויות שטח שבהן השתתפו גם שוטרות, למשל במבצעים לאיתור חשודים במסגרת המאבק בשוק השחור.⁷⁴ בשנת 1950 הן לקחו חלק בחיפושים אחר סוחרים במטבע זר בתל אביב, וערכו חיפוש גופני אצל עצורות.⁷⁵ שוטרות יצאו לפזר הפגנות של נשים, ביניהן מחאות של עקרות בית שקצו בתורים ליד החנויות.⁷⁶ במקביל, הן שימשו כשוטרות סמויות במעצר חשודים בעבירות מין, בתפקיד הפיתיון.⁷⁷

כך, המין הביולוגי וההשתייכות המגדרית אומנם פתחו לשוטרות דלת, אך זו הובילה לתחום פעילות מצומצם שגבולותיו היו ברורים. המין הביולוגי הפך אותן

⁶⁹ ישיבת סגל המשטרה, 24.4.1949, בתוך: מקורות נבחרים, לעיל ה"ש 43, בעמ' 134.

⁷⁰ Prenzler & Sinclair, *The Status of Women Police Officers*, לעיל ה"ש 15, בעמ' 117.

⁷¹ הוד ושדמי תולדות משטרת ישראל, לעיל ה"ש 7.

⁷² לבנקרון "בובי עברי בארצנו המשוחררת", לעיל ה"ש 33.

⁷³ משה ליסק העליה הגדולה בשנות החמישים: כשלונו של כור ההיתוך 3-5 (1999); משה סיקרון "ה'עלייה ההמונית' – ממדיה, מאפייניה והשפעותיה על מבנה אוכלוסיית ישראל" עולים ומעברות 31-32 (מרדכי נאור עורך, 1988).

⁷⁴ "לשוטרת ניתן כסף על מנת להעלות חנוונים בחכה" חרות 12.11.1950, 4.

⁷⁵ "מיבצע 'ביעור מטבע זר'" על המשמר 15.3.1950, 1. ראו גם: "לימון חשוד" מעריב 10.8.1950, 1.

⁷⁶ "הפגנת נשים בתביעה לאספקה" קול העם 9.9.1951, 2. על מאבקים של נשים במדיניות משק החירום ראו אורית רוזין "המאבק על הצנע": עקרות הבית והממשלה" ישראל 1, 81 (2002).

⁷⁷ "שוטרות מזוינות אורבות למתקיפי נשים" מעריב 30.9.1949, 11.

לאמצעי אפקטיבי במאמץ למגר פשיעה ועבריינות מין, כששימשו פיתיון לגברים חשודים. הסטריאוטיפים המקובלים שלפיהם אישה מעוררת יותר אמון ופחות חשד, קל וחומר היותה אמונה על קניות במסגרת אחזקת משק בית, הפכו את השוטרות מתאימות במיוחד לחשיפת עבריינים במסגרת המאבק בשוק השחור. השבחים שקיבלו לאור הצלחתן בתפקידים אלו היו גם הם בהתאם לחלוקת התפקידים המסורתית. בכתבה על שוטרות שפורסמה במוסף "דבר השבוע" של עיתון דבר דווח כי שירות נשים במשטרה עלה על המצופה והן "יעילות מאוד בעבודתן".⁷⁸ אך הציפיות מן השוטרות מלכתחילה לא היו גבוהות, וגם הצטיינות בתפקיד לא בישרה התקדמות בדרגה. בדומה לשירות נשים בצה"ל, הצלחתן נמדדה בדרך כלל ביחס ליכולתן למלא בהצלחה תפקידים עורפיים זוטרים.⁷⁹ מקרה יוצא דופן היה הענקת ציון התנהגות למופת לשוטרת לאה פינטוך ממשטרת ירושלים, על אומץ לב תחת אש אויב.⁸⁰ ככלל, שוטרות קיבלו מחמאות לא על גילוי כושר מנהיגות, אומץ או תושייה אלא על תכונות המזוהות באופן מסורתי עם נשים, כמו גילוי נאמנות, מסירות ושקדנות;⁸¹ לא ככוח מוביל, אלא עזר כנגד.

הפעילות בשטח הביאה שוטרות לקחת על עצמן תפקידים מתוקף ההשתייכות המגדרית שלהן ובהתאם לתכונות ולפעולות שבאופן מסורתי מיוחסות לנשים, שביסודן אימהות.⁸² בשנת 1950 התנדבה שוטרת לטפל בארבעה ילדים שננטשו אחרי שהמשטרה פינתה משפחה מדירה בתל אביב. השוטרת הלינה אותם בביתה וטיפלה בהם במשך חמישה ימים עד שהמשטרה איתרה את ההורים. על פי הידיעה שפורסמה בעיתון מעריב, היא עשתה זאת על חשבונה, מבלי שהמשטרה או גורם אחר מטעם מדינת ישראל, יגישו לה סיוע כלשהו, למשל במימון הוצאות המחיה של הילדים בזמן ששהו בביתה.⁸³ ניתן לשער שהשוטרת לא קיבלה החזר על הוצאותיה אלו מן המשטרה מפני שגילוי אחריות כלפי ילדים נחשב חלק מעבודתה בתור אישה במשטרה. סיפורים כאלו השתלבו בסיפורים על פעילויות דומות של המשטרה באותו הזמן כמשרתת הקהילה והציבור, למשל סיוע של שוטרים ושוטרות לתושבי המעברות בחורף הקשה שפקד את ישראל בשנת 1950.⁸⁴

⁷⁸ "נערות בכחל" דבר השבוע 2.2.1951, 13.

⁷⁹ ג'רבי המחיר הכפול, לעיל ה"ש 38.

⁸⁰ שלמה סופר "התנהגות למופת" 19.7.1948, יחידת ההיסטוריה, בית מורשת משטרת ישראל.

⁸¹ לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית", לעיל ה"ש 23.

⁸² השוו: סימון דה בובואר המין השני כרך ראשון (2001).

⁸³ אבנר ירון "שורת הדין: ילדים מול פקידים" מעריב 9.6.1950, 2.

⁸⁴ פעילות זו זוכה להבלטה יתרה על ידי המשטרה עצמה בבואה להציג את תולדותיה בפני האזרחים, למשל בתצוגה במוזיאון משטרת ישראל, שנחנך באפריל 2015, ובאתר. ראו "בית המורשת החדש של משטרת ישראל" אתר משטרת ישראל www.police.gov.il/history.

אשר על כן, המציאות ההיסטורית שהתקיימה בפועל אילצה את צמרת המשטרה לעכב את ביצוע המדיניות שגיבשה בנושא שירות נשים. בהתאם, בשנת 1951 הייתה עלייה במספר השוטרות: 420 נשים, כשמונה אחוזים מקרב כוח האדם בה.⁸⁵ אך זו הייתה עלייה חד-פעמית. המגמה להחליף שוטרות בשוטרים הלכה וצברה תאוצה,⁸⁶ והחל משנת 1953 ניכרה באופן ברור.

בית מורשת משטרת ישראל, צלם לא ידוע

3. 1953-1958: "המגמה היא למלא את מקומן של השוטרות בשוטרים"

בשנת 1953 החלה להסתמן ירידה במספר הנשים ששירתו במשטרה. בשנת 1954 ירד מספרן מ-373 ל-329 ובשנת 1955 ל-282.⁸⁷ בדו"ח השנתי שהגיש לשר המשטרה, חזר ושנה המפכ"ל כי:

⁸⁵ משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1951, 8 (1952).

⁸⁶ אלירם "השוטרת בעשור הראשון", לעיל ה"ש 9, בעמ' 32.

⁸⁷ משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1953, 11 (1954); משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1954, 9 (1955) (להלן: דו"ח שנתי 1954); משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1955, 10 (1956) (להלן: דו"ח שנתי 1955).

המגמה היא למלא את מקומן של השטרות היורדות מן המצבה בשוטרם, אלא אם כן הכרחית העסקתה של אשה בתפקיד מסויים, כגון: שמירה על אסירות, חיפושים אצל נשים. השטרות הנמנות כעת על מצבת המשטרה מועסקות, נוסף על התפקידים המנויים לעיל, בעבודות מנהליות שונות: עבודות משרדיות, קשר, טלפוניסטיות.⁸⁸

החל משנת 1953 דחק סגל הפיקוד את השטרות לשולי הארגון וכן גם לעזיבתן אותו בשלוש דרכים עיקריות: פיטורין, עידודן להתפטר והגבלת היצע התפקידים. יישום מדיניות זו היה בהוראת המפכ"ל. ב-12 באוקטובר 1952 שלח יוסף בן-פורת, אז ראש מחלקת כוח האדם במטה הארצי, תזכיר למפכ"ל שסווג כ"סודי" ובו דיווח כי בהתאם להוראות הנחו אנשי מחלקת כוח אדם את ראשי המחלקות לצמצם את מספר הנשים בהן. פקודיו אף יצאו לבדוק בעצמם מתי אפשר להחליף שוטר בשוטר, תוך ש"עברנו על רשימת הבחורות המועסקות על ידם". מן הבדיקה עלה כי "מתברר שאפשר להחליף את מרבית הבנות בשוטרים פרט לאלה שעוסקות בעבודה שמטבעה מחייבת בחורה (כתבנית, טלפונאית) או בחורות שעל סמך ותק בעבודה או תכונותיהן האישיות רכשו להן נסיון ובעקבות כך תפוקת עבודתן לא רק משתלמת אלא כדאית".⁸⁹ בן-פורת נקט לשון שתאמה את ההערכה לתרומתן הפוטנציאלית של שוטרות, שביסודה צמצום והקטנה, וכן תאמה את הסטריאוטיפים המקובלים. הוא הציג אותן בתור "בחורות" או "בנות" ולא בתור שוטרות או נשים. תפקיד פקידותי, שירותי מיסודו, הוגדר בתור תפקיד שהוא "מטבעה של בחורה". בדו"חות השנתיים הוצג יישומה המוצלח של מדיניות זו בצמוד למספר השטרות, שמדי שנה הלך וירד.⁹⁰

גם כשמילאו תפקידים משרדיים ניכר יחס של הקטנה וזלזול כלפי השטרות. קציין בכיר במטה הארצי היה "נוהג לדבר על השטרות העובדות ביחידתו בלשון זכר. יש והוא פונה אל שוטרת ואומר לה: 'קח בבקשה תיק זה, הדפס שלושה העתקים ממסמך 5, שלח אותם למחוז צפון. אתה תהיה אחראי שחומר זה יגיע שמה עוד היום'". כששאל אותו עמיתו מדוע נהג כך, הסביר הקציין כי עשה זאת מפני שבאופן עקרוני העדיף לעבוד עם גברים. התנהגות זו פורשה בתור גילוי של "חוש הומור דק ועדין".⁹¹ חוש

⁸⁸ דו"ח שנתי 1955, שם, בעמ' 10; משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1956, 10 (1957); משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1957, 16 (1958).

⁸⁹ פקודת המטא"ר – משטרת ישראל המפקח הכללי, א"מ ל-9-2289.

⁹⁰ דו"ח שנתי 1954, לעיל ה"ש 87, בעמ' 10.

⁹¹ אריה שור "האם יש עתיד לשוטרת במשטרת ישראל?" רבעון משטרת ישראל ג (11) 28 (התשי"ט) (להלן: שור "האם יש עתיד לשוטרת?").

הומור עדין פחות הפגין ניצב אהרן סלע בשנת 1959, כשהסביר למה אסור לגייס נשים למשטרה בכלל: "שוטרות ממהרות להתחתן, ואם נגייס למשטרה בחורות יפות יתאהבו בהן גם עבריינים, ועוד נחיש את קצב פרישתן מהמשטרה; ואם נגייס מכוערות, נהיה לצחוק".⁹² קציני משטרה הציגו דחיקת נשים לשולי סגל המשטרה כגזירת גורל, כוח הטבע; ראש מדור גיוסים במטה הארצי אמר כי "עם גבור גלי העלייה, שוב התרחקה קצת האשה מן התפקידים המשטרתיים הגבריים והוחזרה למשרד".⁹³ בהתייחסו לנשים נקט לשון פעיל, ביחס למשטרה בחר בלשון סביל: כך "האשה התרחקה" כאילו מיוזמתן העדיפו נשים לא לשרת בתפקידים מסוימים ולא רצו להתקדם וכאילו לא הייתה זו מדיניות שהוכתבה מלמעלה. כך "הוחזרה למשרד" מבלי לציין איך ולמה.

מדיניות זו יושמה אף על פי שבעשור הראשון נאלצה צמרת המשטרה להתמודד עם מצוקה בכוח האדם. בשנות החמישים פרשו שוטרים רבים, לרוב ביוזמתם.⁹⁴ באוטוביוגרפיה שלו הציג המפכ"ל סהר את המצוקה הזו כקושי מרכזי של המשטרה תחת פיקודו. הוא כתב: "מדי שנה הפסדתי בין חמש לששת מאות איש וצריך היה לגייס ולאמן אחרים במקומם. בנוסף למילוי החסר דרושים לנו עוד מאות רבות של שוטרים חדשים".⁹⁵ בדו"חות השנתיים חזר והדגיש סהר את כמיהתו להתנדבותם של בני הארץ, רצוי מההתיישבות העובדת, במיוחד חברי קיבוצים.⁹⁶ אך גברים ילידי הארץ לא רצו לשרת במשטרה. הם לא ראו בשירות במשטרה ייעוד ואם רצו בשירות ארוך טווח במערכת הביטחון, המשטרה לא נכללה בסדר העדיפויות שלהם. בשנת 1958 אמר קצין הגיוס ישראל בן-אליהו, לכתב מעריב: "הבא לי את הצברים, את הבחורים הארצי-ישראליים הצעירים והחסונים, היודעים את הארץ ואת אנשיה, המתמצאים במנהגי הבריות, המדברים בשפתם. היכן הם? הם אינם באים אלי". הוא הסביר מדוע: "כאשר מזדמן כבר אחד כזה, הרי הוא בא מיד בתביעות מראש. קצינות תן לו, או לכל הפחות, סמלות מן היום הראשון".⁹⁷ לא רק זאת, המפכ"ל בעצמו לא מצא בשירות במשטרה את ייעודו. באוטוביוגרפיה שלו גילה סהר שעם הקמת המדינה רצה לשרת בצה"ל או במשרד החוץ וכי "קיבלתי

⁹² "שמעו עליהם" דבר השבוע 28.8.1959, 26.

⁹³ מרים שיר "המדים הולמים אותן" דבר הפועלת כז (8-9) 268 (1961) (להלן: שיר "המדים הולמים אותן").

⁹⁴ הוד ושדמי תולדות משטרת ישראל, לעיל ה"ש 7, בעמ' 259-260.

⁹⁵ יחזקאל סהר סיפור חיי: זכרונות המפכ"ל הראשון של משטרת ישראל 105 (1992) (להלן: סהר סיפור חיי).

⁹⁶ ראו למשל, דו"ח שנתי 1949, לעיל ה"ש 64, בעמ' 5.

⁹⁷ ש' בן-חיים "מי מתגייס למשטרה?" מעריב 1.8.1958, 5.

את התפקיד [המפכ"לות] בדחילו וברחימו, כי קשה היה לי לדמות את עצמי במדי שוטר".⁹⁸

נשים, לרבות בנות הארץ, מעולם לא הוצגו על ידי המשטרה כמועמדות ראויות לשירות ארוך טווח במשטרה, ודאי לא לתפקידי פיקוד בה. אחת מהנחות העבודה של סהר הייתה ששירות שוטרות היה בהכרח קצר מועד והן לא נמנו עם עתודת סגל הפיקוד, ודאי לא הבכיר. בהתאם להנחה זו, הורה סהר לצמצם את מקומן בכל הזדמנות. בשנת 1954 הוא שלח תזכיר סודי ודחוף לשר המשטרה, ובו ביקש את אישורו לפטר תשע שוטרות. הוא לא היה זקוק לאישורו העקרוני, אך כנראה רצה לוודא שהשר לא יקבל רושם שמשטרה אינה זקוקה לכוח אדם ואף יקצץ בתקציב. סהר הסביר ששוטרות אלו שירתו "בפונקציות לא חיוניות" וכי פיטוריהן לא יפגעו בעבודה הסדירה.⁹⁹ כלפי חוץ ביקשה המשטרה "להפגין את התפתחותה ושיכלולה", לרבות שירותן של נשים בארגון, ועל כן השתתפה במצעד צה"ל ביום העצמאות השישי לישראל, בשנת 1954. אולם בפועל, הפכה את השוטרות לקרקס: היחידות שנכללו במצעד היו "יחידות משמר הגבול על צידו החדש ורכבו הכבד" ו"שוטרות ובעלי חיים".¹⁰⁰

אישוש הסטריאוטיפים המקובלים נמשך גם בהיצע התפקידים המצומצם לנשים. לצד ניתובן לתפקידי משרד זוטרים ולחיפוש גופני, נשלחו שוטרות לתפקידים שכרכו עבודה עם ילדים ונוער, תחום שסומן כמתאים להן על בסיס התכונות והפעולות שבאופן מסורתי מיוחסות לנשים, כמו חמלה וטיפול באחרים. ניתוב השוטרות לתפקידים אלו לא היה ייחודי לישראל: בשנות החמישים והשישים החלו במדינות המערב לשלב שוטרות וקצינות משטרה בתפקידים שכרכו טיפול בנוער עבריין.¹⁰¹ אך בישראל גם בתחום זה נשים היו מיעוט: בשנת 1955 למשל כעשרה אחוזים מקרב השוטרים שהשתתפו בקורס להכשרת חוקרי נוער היו נשים.¹⁰² בשנת 1957 גויסה החוקרת מרים היימן, שהגישה תוכנית להקמת משטרת נוער.¹⁰³ דיווחים על הצלחות נמסרו לעיתונות: בשנת 1957 עלתה חוליה מיוחדת של המשטרה בראשות חוקרת הנוער כוכבה חזן על עקבותיה של קבוצת נערים שפרצו למוסדות חינוך.¹⁰⁴

בסוף העשור הראשון ניכרה ירידה חדה במספר השוטרות: בשנת 1957 עמד מספרן

98 סהר סיפור חיי לעיל ה"ש 95, בעמ' 90.

99 מכתב מיחזקאל סהר, מפכ"ל המשטרה, לבכור־שלום שטרית, שר המשטרה (21.3.1954) (בית מורשת משטרת ישראל, אוסף יחזקאל סהר).

100 "מיצעד וחגיגות ביום העצמאות" על המשמר 29.4.1954, 4.

101 Prenzler & Sinclair, *The Status of Women Police Officers*, לעיל ה"ש 15, בעמ' 116.

102 "נפתח קורס לחוקרי נוער" שערם 29.8.1955, 4.

103 שאול בן־חיים "אשה קצינה עיבדה תכנית למשטרת־נוער" מעריב 3.6.1957, 3.

104 "חוסלה כנופית נערים 'אדי את חיים' שעסקה בגניבות בבתי־ה"ס בבירה" דבר 5.2.1957, 3.

על כמחצית משהיה בשנת 1951.¹⁰⁵ בסוף העשור נשארו במשטרה 228 נשים: 167 שוטרות, 59 סמלות ושלוש קצינות. בדו"ח השנתי חזר המפכ"ל על המדיניות שלפיה יש "למלא את מקומן של השוטרות היורדות מן המצבה בשוטרים".¹⁰⁶ על פי ספרי המורשת של המשטרה, 1958 הייתה שנת מפנה גם בהקשר של נשים, עם כניסתו של יוסף נחמיאס לתפקיד המפכ"ל,¹⁰⁷ אז החל להתבצע ארגון מחדש,¹⁰⁸ שבתוך שנתיים הביא להקמת יחידה של שוטרות במחוז תל אביב בפיקודו של ניצב עמוס בן-גוריון.¹⁰⁹

בית מורשת משטרת ישראל, צלם לא ידוע

בשנת 1959 פורסם בביטאון המשטרה מאמרו של אריה שור בנושא נשים בסגל ועתידה של השוטרת במשטרת ישראל, שהוזכר לעיל. ההנחה של המחבר, ניצב אריה שור, אז סנ"צ וראש המחלקה לזיהוי פלילי, הייתה כי שוטרות יכולות להשתלב בתפקידים מעבר לחיפוש גופני ועבודות משרד פשוטות. ממרחק הזמן, מאמרו עשוי להתפרש

¹⁰⁵ הוד סקירה היסטורית לעיל ה"ש 3, בעמ' 7.

¹⁰⁶ משטרת ישראל דין וחשבון שנתי 1958, 12 (1959).

¹⁰⁷ הוד סקירה היסטורית, לעיל ה"ש 3, בעמ' 9-8; *Shadmi, Female Police Officers in Israel*, לעיל ה"ש 5, בעמ' 27.

¹⁰⁸ *Hovav & Amir, Israel Police*, לעיל ה"ש 16, בעמ' 9-8.

¹⁰⁹ שדמי מרתה ונעמי, לעיל ה"ש 8, בעמ' 114-113.

כקרן אור בנוגע לשירות נשים במשטרה בעשור הראשון, שכן עיקרו הדגשת הפוטנציאל המקצועי של נשים במשטרה, שלא מוצה. בהקשר ההיסטורי, חשיבותו במה שלא כתב. שור לא חשף את המדיניות הברורה שלפיה שוטרות נדחקו לתפקידים זוטרים ואף פוטרו, אלא כתב באופן כללי ש"בהדרגה חלה נסיגה שבעקבותיה שובצו השוטרות בתפקידי משרד". הוא היה זהיר, אולי מפני שהיה מודע למדיניות של צמרת המשטרה בנושא. בשונה מקצינים אחרים, שור לא האשים את הנשים בהיעדר מוטיבציה, להיפך. להערכתו, בצדק הוותיקות "לא מצאו ענין בשרותן שהפך פקידותי". באשר לשוטרות הצעירות, ציין, "רובן גויסו מראש לתפקידי משרד ויתכן ואינן מעלות בדעתן מלוי תפקידים אחרים".¹¹⁰ מבין השורות ברור שהוא היה מודע למדיניות המפלה, ואולי מצא בביטאון מקום מתאים להעלות את השאלה לדיון. אך גם בדיון זה נשים לא שותפו ולא השתתפו באופן פעיל, וגם אז איש במשטרה לא שאל מה דעתן.

4. "לוחמת קשות על כיבוש מקומה": עמדות של נשים בנושא שירות נשים במשטרה בעשור הראשון

עם הקמת המשטרה בשנת 1948 ראו בה נשים מרחב פוטנציאלי להשתלבות בחברה הישראלית ולקידומן בארגונים ובמוסדות ציבוריים. עסקניות ופעילות לקידום מעמד האישה ראו בגיוס נשים למשטרה צעד שעשוי לקדם שוויון בחברה באמצעות השתלבות במערך גברי. בקיץ 1948, לקראת סיומו של קורס השוטרות הראשון, פנתה 'התאחדות נשים עבריות לשיווי זכויות' לראשי המשטרה במטרה להציע דרכים לשילוב נשים בארגון. ההתאחדות הייתה ארגון נשים ותיק, שנודע בעיקר בזכות המאבק לזכות הצבעה של נשים למוסדות היישוב, שבאותה תקופה היה לו ייצוג בכנסת הראשונה, בסיעת נשים 'ויצ"ו'.¹¹¹ בפגישה שקיימו עם שר המשטרה, עם המפק"ל ועם קצינים בכירים סקרו הנציגות שורה של הצעות, ביניהן 'ארגון חטיבת משטרת נשים', כנראה בדומה לחיל הנשים בצה"ל, או בדגם חיל העזר הבריטי (ATS). בסיומה של הפגישה, כך דווח בעיתונות, "ראשי המשטרה רשמו בפניהם את ההצעות וציינו את יחסם החיובי לרבות מהצעות אלה".¹¹² ככל הידוע ההצעות לא הבשילו לידי מעשה וככל הנראה קצינת השוטרות לא הייתה מעורבת בהן.

עמדה דומה הביעה בשנת 1948 'מועצת הפועלות', שראתה בשילוב נשים

¹¹⁰ שור "האם יש עתיד לשוטרת?", לעיל ה"ש 91, בעמ' 28-29.

¹¹¹ על ההתאחדות והקמתה ראו שילה המאבק על הקול, לעיל ה"ש 14, בעמ' 132-182.

¹¹² "שוטרות בישראל: שיווי זכויות לנשים" הבוקר 9.8.1948, 4.

במשטרת ישראל ביטוי לקידום מעמד האישה ובנוכחות שוטרות ברחובות הערים ביטוי לנורמליזציה במעבר לריבונות.¹¹³ כתבת דבר הפועלת שיבחה את קור הרוח, את התקיפות ואף את כושר המנהיגות שגילתה שוטרת תנועה בתל אביב לנוכח תאונה קלה: "ברגעים אלה היא, ורק היא, היתה מקור השקט הפנימי והשליטה העצמית. קבעה עובדות, ישרה סכסוכים, רשמה, נתנה פקודות לנהגים וביקשה מהציבור שיתפזר. הכל במתינות וברצינות". להפגנת תכונות כאלו במרחב הציבורי על ידי אישה יש משמעות מיוחדת, קבעה הכתבת. היא מצאה בכך היבט חינוכי: "השוטרת במדינת ישראל לא רק שהיא תוסיף צביון תרבותי לרחובות הערים, אלא גם תשפיע על העמקת היסודות התרבותיים והמוסריים, שיעלו את קרן השוטר במדינתנו ויעזרו ליצירת היחסים ההוגנים בין הציבור ובין הכוח המוציא לפועל של שלטוננו".¹¹⁴ דברים ברוח דומה כתבה שולמית לבארי, עיתונאית הארץ, שזיהתה בשוטרת "התגלמות נוספת לרוח הקידמה ולעיקרון השוויון, שמדינתנו חרתה אותם על דגלה".¹¹⁵

בשנת 1948 זיהו נשים את ימי מלחמת העצמאות כהזדמנות בעבורן להוכיח את יכולתן למלא תפקידים שבאופן מסורתי יועדו לגברים ואף להצטיין בכך, במקרה זה במשטרה.¹¹⁶ ההנחה הייתה שאומנם מבחינת ראשי מערכת הביטחון גיוס נשים לכוחות הביטחון היה בלתי ברירה, אך הייתה זו הזדמנות בעבור כלל הנשים להוכיח את יכולותיהן ובכך לקבוע עובדות בשטח. באותה שנה הסבירה קצינת השוטרות שהאחריות להצלחה מוטלת על השוטרות: "צריכים לכבוש ולחדור לכל התפקידים ולהוכיח את יכולתנו".¹¹⁷ לא בכדי נקטה פל־שיק מושגים גבריים במהותם, כמו כיבוש וחדירה. היה זה ברוח עולם המושגים ששלט מאז העלייה השנייה, שעבודת האדמה והאחיזה בנשק הוצגו בו במונחי כיבוש והשתלטות.¹¹⁸ פל־שיק הפנימה: כדי להשתלב במערך גברי על הנשים לאמץ את הרטוריקה הזו. כתבת דבר הפועלת המשילה את השוטרות הראשונות לחלוצות, כשציינה כי "קשה עבודת השוטרת. אלה שתבואנה אחרי כן בודאי יהיה להן קל יותר. עבודה זו – עבודה חלוצית היא, וככל עבודה חלוצית היא דורשת מאמצים, אהבה ואורך רוח".¹¹⁹ היה זה ביטוי למגמה שרווחה

¹¹³ על מועצת הפועלות ראו בת־שבע מרגלית־שטרן גאולה בכבלים: תנועת הפועלות הארץ־ישראלית (2006).

¹¹⁴ נ"ה "שוטרת ישראלית", לעיל ה"ש 2.

¹¹⁵ לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית", לעיל ה"ש 24.

¹¹⁶ הולדהיים "משטרה – מקצוע חדש לאשה", לעיל ה"ש 34.

¹¹⁷ ש.ם.

¹¹⁸ למשל, מרים ברץ "איך כבשתי עבודה?" עם פעמי הדור: ילקוט מחצית היובל של דבר הפועלת 7 (התשכ"ד).

¹¹⁹ נ"ה "שוטרת ישראלית", לעיל ה"ש 2.

בקרב נשים ציוניות החל מראשית ההתיישבות בפלשתינה-א"י, אז דרשו מעצמן לעשות ככל יכולתן כדי להשתלב במערך גברי לוחם, אף שחסם דרכן לאחיזה בנשק ולהתקדמות בהיררכיה.¹²⁰

הטלת האחריות להצלחת הכיבוש והחדירה על כתפי השוטרות ביטאה גם היא גישה שרווחה אז, ולפיה נשים שהיו נחושות למלא תפקידים של גברים בסופו של דבר הצליחו לעשות זאת. המחקר הביקורתי כבר חשף את המהלומה שספגו חלוצות בארץ ישראל, כשנותבו לתפקידים נשיים מסורתיים למשל בעלייה השנייה, והורחקו מתפקידים הכרוכים בביטחון.¹²¹ כך היה גם במשטרה: כפי שהראתה החוקרת אראלה שדמי, המדיניות של סגל הפיקוד הבכיר והאקלים הארגוני הם שהקשו על נשים להשתלב. המפתח לשינוי, לטענת שדמי, נמצא במדיניות המשטרה ובשינויים בהלכי הרוח בחברה בכלל.¹²² עיתונאית הארץ שולמית לבארי ניסחה זאת עוד בשנת 1949, כשכתבה:

נקודת ראותם של שלטונות המשטרה אינה נקודת ראותן של השוטרות עצמן, המוצאות סיפוק רב בתפקיד החלוצי שבמקצועות האשה בארץ והראות לעצמן אפשרויות רבות של התבססות בתוך מנגנון המשטרה וחדירה לתפקידים שונים [...] הנהלת המשטרה אינה רוצה ואינה יכולה להתחשב בנימוקים 'פאמיניסטיים' אלה.¹²³

על פי פיקוד המשטרה, חלק מהתפקידים ומהמשימות חסומים בפני נשים מתוך הנחה שלא תעמודנה בהם מבחינה גופנית. מדיניות זו יצרה העדפה להצבת גבר למשימה, וכך "שדה הפעולה של השוטרת מצטמצם והולך".¹²⁴ מרחק הזמן, פרשנות זו של לבארי מדויקת ביותר, ומלמדת כי השתלבות נשים במשטרה תלויה במידת הנכונות של הפיקוד הבכיר לשלב אותן בארגון.

הנה כי כן, אותו רצון טוב מצד הפיקוד הבכיר במשטרה ביחס לשירות נשים שעליו העידה פל-שיק בשנת 1948 היה קצר מועד. ביטוי לכך נמצא בתפקידים שמילאה פל-שיק במהלך שירותה. בשנת 1949 תפקידה כקצינת שוטרות הלך והצטמצם

¹²⁰ סמדר סיני השומרות שלא שמרו - נשים ומגדר ב"השומר" ובקיבוצו - כפר גלעדי, 1907-1939 (2013) (להלן: סיני השומרות שלא שמרו); מאיר חזן מהפכת הענוות - אישה ורובה בארץ ישראל 1907-1945 (התשע"ה) (להלן: חזן מהפכת הענוות).

¹²¹ דבורה ברנשטיין "קולות מן הגרעין הקשה: מסיפוריהן של צעירות העלייה השנייה" התשמע קולי? ייצוגים של נשים בתרבות הישראלית 116 (יעל עצמון עורכת, 2001); חזן מהפכת הענוות, שם.

¹²² Shadmi, *Female Police Officers in Israel*, לעיל ה"ש 5, בעמ' 43-44.

¹²³ לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית", לעיל ה"ש 23.

¹²⁴ שם.

ונגרעו סמכויותיה. בינואר 1950 הועברה מן המטה הארצי לתפקיד עוזרת לקצין סעד ראשי.¹²⁵ בפועל, היה זה ראשית הקץ של תפקיד קצינת השוטרות.¹²⁶ כארבעים שנה אחרי שחרורה, בריאיון למחלקת ההיסטוריה של המשטרה בשנת 1988, סיפרה על תפקידה כקצינת שוטרות. היא ראתה את ייעודה במשטרה במסגרת תפקיד זה, ועם ביטולו בשנת 1950 התגבשה בה ההחלטה לעזוב. לדבריה:

ניסו להראות את התפקיד פחות כפיקודי ויותר כתפקיד סעד. באיזו שהיא צורה זה משקף את הרצון לגמד בעצם את התפקיד [...] על ידי העברת התפקיד שלי לתפקידי סעד כלליים או שוטרים בעיקר, הקטינו, או קיוו להקטין את ההתערבות שלי בדרגות הפיקוד הישירות בתחנות ובמחוזות שבין המפקדים והשוטרת.¹²⁷

להערכתה של פל־שיק, עצם תפקידה כאחראית על השוטרות ובתוך כך כגורם מן המטה הארצי המעורב באופן ברור בכל עניין הקשור לשוטרת, בכל מחוז ובכל תחנה, הקשה על מפקדים שלא פעם ראו בה גורם המערער על סמכותם. לשאלתו של המראיין, יהודה אלירם, ראש מחלקת היסטוריה דאז, "איך המפקדים התייחסו לזה שפתאום יש מין גוף כזה שנקרא קצינת שוטרות?" אמרה בישירות: "אני חושבת שזה היה לוקש שהם אכלו אותו, ולא ברצון". באשר לאתגר הגיוס של נשים למשטרה, אמרה:

היה צורך בפריצת מסגרת, פריצת חשיבה, על שני דברים: אל"ף, מי השוטרת? ב"ת, איך משתלבת אישה במסגרת של שוטרים? וכאן היתה עבודה די קשה. [...] ראיתי את עצמי כלוחמת, לוחמת להשיג עמדה, מעמד, הכרה, תפקידים חדשים, דמות חדשה לאישה שוטרת, בשטח זה היתה מלחמה. כן, היה צורך ללחוץ ולהתערב בדרכים שונות כדי להשיג הישגים.¹²⁸

התובנות של פל־שיק על מקומה של האישה במשטרה ממרחק הזמן, הן ברורות ותובנות של נשים שבצעירותן היו חברות במחתרת או בארגון ביטחוני או צבאי

¹²⁵ "קצינת שוטרות" הוד סקירה היסטורית, לעיל ה"ש 3.

¹²⁶ "צפורה פל־שיק" בתוך מקורות נבחרים, לעיל ה"ש 43, בעמ' 139.

¹²⁷ פל־שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20.

¹²⁸ ש.ם.

שנשלט בידי גברים, שביסודן גילוי מודעות לדחיקתן של נשים לשולי הארגון. כך עולה למשל מדברי נשים שהיו חברות בפלמ"ח, ומזיכרונותיהן של חברות מחתרת בגטאות באירופה במלחמת העולם השנייה או בשורות הפרטיזנים.¹²⁹ "פריצת המסגרות" שעליה דיברה פל-שיק לא הייתה בקרב הציבור אלא בקרב המשטרה: גם בכך דמתה לנשים שהיו חברות במערך גברי שבמסגרתו אחזו בנשק, אז היה עליהן להיאבק על מקומן פעמיים, במסגרת הארגון ובפעולה מול האויב בחוץ. המסמכים מלמדים שהיא ראתה בתפקידה כקצינת השוטרות ייעוד, זיהתה את הפוטנציאל של שירות נשים במשטרה ואף התראיינה ברצון לעיתונות במטרה להמריץ נשים להתגייס. הכתבות עליה הדגישו מרכיבים נשיים מסורתיים: אומנם פל-שיק הייתה קצינה במשטרה, אך ניגנה בפסנתר ואהבה לשיר.¹³⁰ בכך יכלה גם לשמש מודל בעבור צעירות שפסלו גיוס למשטרה מחשש לערעור על זהותן כנשים.

עיון בתיקי שוטרות בארכיון המטה הארצי מלמד שהמניעים של נשים לעזוב את המשטרה היו קשורים לנורמות המקובלות, שלפיהן מרחב הפעולה העיקרי שלהן היה הבית. אופייניות בקשתה של שוטרת להשתחרר מפני שאמה חולה ועליה להחליף אותה בטיפול בבני הבית,¹³¹ ובקשתה של שוטרת להשתחרר חודש אחרי שהתחתנה מכיוון שלא עמדה בעומס העבודה.¹³² מחאה על פיטורין הייתה נדירה. בשנת 1950 פוטרה שוטרת, אלמנה ואם לשניים, אף ש"הצטיינה בעבודתה האחראית". היא לא שתקה, אלא הגיעה למשרדי המטה הארצי, נכנסה לחדרו של ממלא מקום המפק"ל וכילתה זעמה בניירות שעל שולחנו. היא נעצרה ושוחררה תוך זמן קצר. הקצין אמר לה: "את משוחררת, אין אנו יכולים להחזיקך במעצר, עשית רבות למען המולדת". לפי העיתונות, במשך חודשיים אף לא שולמה לה משכורת, "וסיבת הפיטורים האמיתית אין איש יודע".¹³³ דומה שטיב העבודה לא היה העילה הישירה, מבין השורות ברור שפיטוריה לא היו הוגנים.

¹²⁹ ראו איה גוזס-סבוראי ספרי לי ספרי לי: חברות פלמ"ח מספרות (1993); חייקה גרוסמן "כמעט וידוי" ילקוט מורשת 69, 97 (2000).

¹³⁰ למשל, "הכר את האנשים" במחנה 39 (קס"ג) 24.5.1951, 17.

¹³¹ פקודת המטא"ר – מטה משטרת מחוז תל אביב, א"מ ל-9/90 "שחרור מהשרות".

¹³² פ"ש, תיק אישי (בית מורשת משטרת ישראל).

¹³³ "שוטרת לשעבר משתוללת בחדר מ"מ מפקח המשטרה" מעריב 29.12.1949, 4. "שוטרת שפוטרה התפרצה למרכז המשטרה" חרות 1.1.1950, 3.

בית מורשת משטרת ישראל, צלם לא ידוע

כתבות על שוטרות שפורסמו בעיתונות מלמדות שבדומה לגברים, גם נשים לא מצאו במשטרה מקום עבודה אטרקטיבי. השכר היה נמוך, התפקידים מועטים והאווירה לא נוחה. עיתונאית הארץ חישבה ומצאה כי שכר שוטרת בתפקיד פקידותי היה נמוך ב־25 אחוז משכר פקידה בשוק העבודה האזרחי. "מדוע להשאר בכלל במדי משטרה, אם אותה העבודה עצמה כאזרחית מכניסה יותר?"¹³⁴ דברים דומים כתבה עיתונאית הבוקר. עיתונאית דבר תהתה "האם יכולה נערה אינטליגנטית למצוא עניין של ממש בתפקיד?"¹³⁵ אלו היו שאלות רטוריות: ההנחה הייתה שהנשים שהתגייסו למשטרה עשו זאת בלית ברירה, בשל השכלה פורמלית דלה ומעמד סוציו־אקונומי נמוך. פרופיל זה תאם גם את הסוהרות שראיינה עיתונאית מעריב תקוה וינשטוק בשנת 1952, אז דיווחה על תנאי העבודה ככלא יפו. "משקיעים בעבודה כוח עצבים, מתיחות, וויכוחים נצחיים עם האסירות – ומטרה אין [...] [זוהי] "עבודה של 'אין ברירה", קבעה.¹³⁶ אחרי כשנתיים חזרה וינשטוק לראיין כמה מהסוהרות בכתבה על כלא נווה תרצה.

¹³⁴ לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית", לעיל ה"ש 23.

¹³⁵ עדית "משהו חדש בנוף הישראלי: שוטרות התנועה" הבוקר 4.10.1960, 4; שיר "המדים הולמים אותן", לעיל ה"ש 93.

¹³⁶ תקוה וינשטוק "האסירה האמתית: הסוהרת" מעריב 25.1.1952, 4. שירות בתי הסוהר כבר היה גוף נפרד מן המשטרה בשנים אלו, אך תנאי העסקתם של סוהרים ושוטרים היו מהגורעים ביותר במגזר הציבורי.

המצב לא השתפר הרבה.¹³⁷ בדצמבר 1952 ראינה וינשטוק שוטרת שסיפרה כי היא אוהבת את העבודה, אך "מבינה מדוע אין בחורות להוטות אחר שרות במשטרה". היו לכך כמה גורמים, ביניהם שעות העבודה שלא היו קבועות, וכללו גם תורנויות בסופי השבוע וכן סביבת עבודה מסוכנת ומטרידה. כך למשל כששימשה במסגרת תפקידה פיתיון לחשודים בעבירות מין ובאונס, וגם מצד עמיתים: "לא נוח ביותר כששוטרים שטופים בנוכחותך בשיחה מפולפלת".¹³⁸ בריאיון שבו הציגה את הריגוש והעניין בעבודתה, חשפה שוטרת זו טפח ממציאיות חייהן של נשים בארגון היררכי, כשהיו כפופות לגברים: לצד חסימה של התקדמותן בארגון והגבלה על מגוון התפקידים שהן יכולות למלא, גם היעדר תמיכה מעמיתים ואף הטרדה. דברים דומים אמרה פל-שיק כשהתייחסה לקשרים רומנטיים בין שוטר לשוטרת, כשציינה כי היו כאלו, ולצד זוגות שנישאו היו "לפעמים גם בעיות בשטח זה", ש"בלי ספק היו על גבול ההטרדה".¹³⁹ נשים זיהו את הסיבות לדחיקתן לשולי המשטרה וגם הציעו פתרונות כגון פתיחת מגוון תפקידים וחיזוק הקשר לארגון. עיתונאית הארץ עליזה הולדהיים העריכה כי "יש תפקידים רבים בתחומי המשטרה, המתאימים לשוטרת הרבה יותר מאשר לשוטר". התפקידים שהציעה היו בגבולות חלוקת התפקידים המסורתית: "שרותים סוציאליים לנשים ולילדים, דאגה לאשה ולנערה העומדות על סף השחיתות המוסרית, הפיקוח על הילד העוזב ועוד". לדעתה, על המשטרה לגייס גם "נשים מבוגרות יותר, שקנו להן כבר בחייהן נסיון-חיים רב יותר". כוונתה הייתה לטיפול בעבריינים ובפושעים, מתוך הנחה שכוחן לגלות אמפתיה גדול.¹⁴⁰ בכתבה אחרת ציינה העיתונאית לבארי כי השוטרות "היו רוצות לראות בשורותיהן כוחות איכותיים מעולים, שאינם עושים אך תפקידי פקידות גרידא, אלא חדורות הכרה ביעוד המיוחד אשר לשוטרת".¹⁴¹ דוגמה אופיינית להלך רוח זה נמצאה בלשכת המפכ"ל עצמו. בין השנים 1953 ל-1957 ניהלה את לשכתו מילכה בן-ארי, שהגיעה למשטרה אחרי ששירתה בצה"ל, שם התקדמה לדרגת רב-סרן. הדרגה המקבילה שקיבלה במהלך שירותה במשטרה הייתה נמוכה יותר, וניתן לשער שבהתאם לכך נקבע שכרה, שבכל אופן היה נמוך מהשכר שקיבלה בתפקידים אחרים שמילאה בשירותי הביטחון.¹⁴² כשכתבה את זיכרונותיה הקדישה מעט מאוד לשירותה במשטרה, ולא מטעמי חשאי: דומה שלא היה הרבה

¹³⁷ תקוה וינשטוק "משהו רקוב ב'נוה תרצה" מעריב 1.1.1954, 6.

¹³⁸ תקוה וינשטוק "מרים השוטרת" מעריב 19.12.1952, 4.

¹³⁹ Prenzler & Sinclair, *The Status of Women Police Officers* לעיל ה"ש 15, בעמ' 116; פל-שיק, ריאיון, לעיל ה"ש 20.

¹⁴⁰ הולדהיים "משטרה – מקצוע חדש לאשה", לעיל ה"ש 34.

¹⁴¹ לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית", לעיל ה"ש 23.

¹⁴² ריאיון של שרון גבע עם מילכה בן-ארי, מנהלת לשכת המפכ"ל בשנים 1953-1957 (1.10.2017).

מה לספר. גם סיפורים מעטים אלו מאששים באיזו מידה הפנימו נשים במשטרה את פוטנציאל ההתקדמות שלהן בה, מעבר לתפקיד מינהלי, לרוב זוטר.¹⁴³ בשנת 1960, עם הקמת יחידת שוטרות התנועה במחוז תל אביב, התייחסה העיתונאית וינשטוק לשוטרות בכלל בשנים עברו. "אין אפילו חולית שוטרות מיוחדת לטפול בעבר[י]ניות", ציינה. "כדי לערוך חפוש אצל עברייניות לוקחים פקידה מאחורי המכתבה במשטרה, וללווי פושעות לכה"ד – טוב גם שוטר גבר. אפס, משום מה הוחלט כי השוטרות החדשות תעסוקנה בראש וראשונה בתנועה דווקא".¹⁴⁴ בין השורות עמדה ביקורת על העדפת נשים במשטרת התנועה, משל היו בובות בחלון הראווה של משטרת ישראל, אבחנה שהייתה לה קרוב לוודאי אחיזה במציאות. עמדותיהן של נשים כלפי שירות נשים במשטרה תאמו את המגמה הכללית שרווחה בישראל בעשור הראשון ביחס למדיניות הפיקוד הבכיר בנושא שוטרות. בשנת 1948 הן ראו במשטרה מרחב שעשוי לקדם את השתלבותן של נשים במרחב הציבורי ובכך לקדם את מעמד האישה במדינה. ככל שהמשטרה התמידה בהגבלת תפקידי השוטרות, בצמצום שיעורן ובדיכוי הפוטנציאל שלהן לתרום לארגון, הלך וירד העניין שגילו נשים מובילות דעה, כמו פעילות בארגוני נשים ועיתונאיות, בנושא. בהתאמה, הלכה וגברה הביקורת שמתחו על המשטרה ועימה הבנה לליבן של נשים שהתרחקו מהשירות.

סיכום

מדיניות משטרת ישראל כלפי נשים במהלך העשור הראשון לקיומה של המדינה תואמת את הלך הרוח הכללי ביחס למעמד הנשים, למקומן במרחב הציבורי ולתפקידים שהן מילאו באותה תקופה. מחקרים ביקורתיים כבר הראו כי על אף השיח הליברלי השוויוני ועל אף ההצהרה על שוויון בין גברים לנשים, בפועל נשים הופלו.¹⁴⁵ דחיקתן לשולי הסגל היא ביטוי למקומן במרחב הציבורי בכלל, ובמישור הביטחוני בפרט, ודאי בצה"ל, ששירות נשים בו שיעתק אף הוא את הפטריארכיה.¹⁴⁶ בשנת 1948 הייתה נכונות לגייס נשים למשטרה – לטווח הקצר, כתגבור כוח אדם שהיה נחוץ ביותר בימי מלחמת העצמאות; לטווח הארוך, כאמצעי בעיצוב דימויה של המשטרה כארגון בשירות האזרחים. בשנת 1949 החלה להתגבש בסגל הפיקוד הבכיר מדיניות שמדדה את יעילותן של שוטרות מבעד לנורמות ולסטריאוטיפים מקובלים בחברה, ובהמשך

¹⁴³ שם; מילכה בן-ארי אורי ואני 307-309 (2016).

¹⁴⁴ תקוה וינשטוק "שוטרות 'אינטליגנטיות' כביכול" מעריב 3.10.1960, 3.

¹⁴⁵ ראו, למשל, ניצה ברקוביץ "אשת חיל מי ימצא? נשים ואזרחות בישראל" סוציולוגיה ישראלית ב(1) 277 (1999); סילביה פוגל-ביז'אווי דמוקרטיה ופמיניזם: מגדר, אזרחות וזכויות אדם (2011).

¹⁴⁶ ג'רבי המחיר הכפול, לעיל ה"ש 38, בעמ' 66-72.

פעלה כדי לדכא אותן בעוצמה. ככלל, צמרת המשטרה לא מצאה בנשים כוח אדם בעל ערך ולא ראתה את עצמה מחויבת לערכי השוויון.

להוציא שנת 1948, בעשור הראשון גייסה המשטרה נשים מתוך כורח המציאות הממוגדרת כפי שהתווה הפיקוד הבכיר. העסקת נשים נחשבה הכרחית רק במסגרת תפקידים שגברים דחו. בגלל המין הביולוגי, גברים לא יכלו לבצע חיפוש גופני על חשודה, עצורה או אסירה, ולכן לא הייתה ברירה אלא לגייס נשים למשימות מסוג זה; בגלל ההשתייכות המגדרית, נראה שגברים לא ראו עצמם מסוגלים למלא תפקידי מזכירות ולכן העסיקו נשים בתפקידים אלו, ובשכר נמוך. במשטרה ראו בנשים אובייקט, קודם כול בזכות הגוף: כנשים, הן יכלו לערוך חיפוש על גופן של בנות מינן ולפקח ולשמור עליהן. הן יכלו להצטלם לכתבה בעיתון במטרה לקדם את יחסי הציבור של המשטרה, להשתתף במצעד חג העצמאות ולעמוד בצומתי רחובות. אגב כך נחסמה דרכן להשתלב בתפקידים אחרים ולהתקדם בהיררכיה הארגונית של המשטרה.

מדיניות זו בוטה במיוחד על רקע מצוקת כוח האדם שממנה סבל הארגון במשך העשור. זו הייתה עשויה להיות דלת שדרכה נשים היו יכולות להשתלב בתפקידים שונים. ההיסטוריה של היישוב כבר לימדה שלנוכח מצוקת כוח אדם, נשים שהתקבלו לשורה – בארגון מחתרת, בחוליה לוחמת – הוכיחו את יכולותיהן ואף הצטיינו.¹⁴⁷ אך להוציא שנת 1948, משטרת ישראל לא עשתה זאת. במבט לאחור, זה היה אפשרי: בשנת 1948 הייתה בצמרת המשטרה נכונות מסוימת לשלב נשים, להסדיר את שירותן תחת אחריותה של קצינת שוטרות ובכך להניח יסודות ליחידת שוטרות. ניכר גם מאמץ להציג לציבור את חשיבות תרומתן ובתוך כך לבנות דימוי של ארגון מתקדם. אך שינוי הגישה של צמרת המשטרה, החל משנת 1949, מלמד על מגמה הפוכה. זו חיסלה את יחידת השוטרות עוד לפני שהתבססה, דיכאה את השאיפות של הוותיקות ופלטתה את הזוטרות. אותה שנה הבחינה בכך עיתונאית הארץ: "כגורל כל אשה, שבשעת חירום נקראה לתפקיד לכבוש שדה פעולה חדש והנעשית כאילו מיותרת במקומה עם עבור תקופת החרום והשארותה [ב]תפקידה מועמדת בסימן של שאלה – כן עתה מצבן של השוטרות". להערכתה, "לשוטרות עצמן ולכל אשה השואפת לקידמה בחיי העבודה והחברה תהיה משום אכזבה מרה, אם תנאי החירום, שבהם נקראו וגויסו השוטרות, יתנקמו עתה, עם ייצוב הזמנים, במעמדה של השוטרת".¹⁴⁸ ממרחק הזמן, הערכה זו מתבררת כמדויקת ביותר. הנשים, ובראשן פל־שיק, לא פרצו דרך מפני שזו נחסמה בפניהן.

שירותה של פל־שיק ממחיש את גבולות המגדר במשטרת ישראל בשלב המוקדם

¹⁴⁷ סיני השומרות שלא שמרו, לעיל ה"ש 120; חזן מהפכת הענוות, לעיל ה"ש 120.

¹⁴⁸ לבארי "דרכה של השוטרת הישראלית", לעיל ה"ש 23.

ביותר שלה. בלי ספק מדובר בחלוצת השוטרות במדינה. לאור הקריירה הממושכת של נצ"מ נעמי שדמי החל משנת 1960, שפיקדה על יחידה נפרדת של שוטרות, והדרגה הבכירה באופן יחסי לנשים שאליה הגיעה, בשילוב מיעוט המחקרים על נשים בתולדות המשטרה לא כל שכן המקורות ההיסטוריים המועטים ביחס לתקופה זו שאינם מטעמה, עומדת פל-שיק בצל ואף בחשיכה. אך יש לזכור כי פל-שיק הייתה ראשונת השוטרות בישראל ולא שדמי, שאותה חזרה והציגה המשטרה בתור "מייסדת שירות הנשים במשטרת ישראל" כשקיבלה בשנת 1977 את עיטור השירות¹⁴⁹ ובכתבות שבהן הוצגה בתור "השוטרת מספר 1"¹⁵⁰. במשטרה אף מציינים את גיוס השוטרות בשנת 1961 כראשוני וחלוצי, תוך התעלמות משירות נשים עוד בשנת 1948. למשל, בשנת 1970 צוינו עשר שנים להקמת יחידת סיור של שוטרות במחוז תל אביב, כמו לפני כן נשים לא שירתו כשוטרות תנועה, כולל בתל אביב;¹⁵¹ בשנת 1971 צוינו 11 שנים ליחידת השוטרות, ובשנת 1974 צוין 'יום השוטר' במלאת 14 שנה ל'גיוס השוטרות הראשונות'¹⁵²; בשנת 1980 חגגו עשרים שנה "להתגייסותן של 24 השוטרות-הסיירות הראשונות בתל אביב"¹⁵³. כאמור, מגמה זו ניכרת גם במחקר.

מבלי להידרש לשאלה באיזו מידה היו ראשי המשטרה מודעים לפרקים הקודמים בהיסטוריה של הארגון והאם הבחירה להתעלם משירות הנשים בשנת 1948, לרבות בתפקידי שיטור תנועה, הייתה מכוונת, לפרקטיקה זו יש מקום בהנצחת מקומן של שוטרות שגויסו בתחילת שנות השישים בפיקודה של שדמי כחלוצות ואת שדמי כמנהיגתן, ובהשכחתן של השוטרות בתחילת העשור הראשון. מבלי להפחית בחשיבות תרומתה של שדמי, משירותה של פל-שיק – שבתולדות המשטרה טושטש ועומעם – אפשר ללמוד על נשים במשטרת ישראל לא פחות, ואולי אף יותר. מתקבל הרושם שכמו שדמי, גם פל-שיק לא מיהרה לוותר: אך בראשית העשור הראשון הייתה זו כרוניקה של מאבק שתוצאותיו ידועות מראש.

עמדות של נשים ביחס למקומן במשטרת ישראל היו בהלימה למדיניות המשטרה כלפיהן. בארגוני הנשים הבינו עד מהרה שבמשטרה לא ימצא כר לשיתוף פעולה. בשונה מהגישה ביחס לשירות בצה"ל, שבמסגרתה התגייסו לשכנע נשים לשרת או לשלוח את בנותיהן לשרת בו,¹⁵⁴ מלבד שנת 1948 ארגוני נשים לא עודדו גיוס נשים

¹⁴⁹ "עיטורי אומץ, מופת ושירות של המשטרה" דבר 14.7.1977, 4.

¹⁵⁰ למשל, סמדר שיר "השוטרת מספר 1 פושטת את מדיה" מעריב 18.2.1981, 4.

¹⁵¹ יהושע כהנא "היום, יום הולדת לשוטר" מעריב 19.11.1970, 16.

¹⁵² ד' אבני "יום השוטר או יום התארגנות" דבר 24.11.1971, 9; "1,617 נשים משרתות במשטרה" דבר 22.11.1974, 4.

¹⁵³ "השוטרות יציינו 20 שנה להקמת יחידתן" מעריב 13.11.1980, 6.

¹⁵⁴ למשל, ר"א "צבא-עבודה" דבר הפועלת כ (3-2) 42 (1954).

למשטרה ולא השתתפו בהצגת השירות בה כבעל תרומה לחברה והמדינה. אומנם הן בצה"ל והן במשטרה נשים שירתו בתפקידים עורפיים, בראשם פקידות, אך שירות במשטרה לא היה חובה ולא נחשב כרטיס כניסה לחיק החברה הישראלית.¹⁵⁵ נשים ששאפו להשתלב במקצועות שבאופן מסורתי הם מקצועות של גברים, אם בשוק האזרחי ואם בכוחות הביטחון, לא יכלו למצוא אתגר בשירות במשטרה.

מלבד תפקודה כאמצעי יעיל בהמחשת אי-השוויון במדינת ישראל בשנים הראשונות למדינה, המדיניות של צמרת המשטרה ביחס לשירות נשים היא אחד המקורות שעשויים ללמד על שורשיהם של הלכי הרוח במשטרת ישראל בכלל ובאופן ספציפי כלפי נשים בתקופות מאוחרות. בכך מצטרף מחקר זה למחקרים שכבר עמדו על מקומן של נשים במשטרה ודנו בתרבות הארגונית של המשטרה בהקשר זה,¹⁵⁶ כולל בשנים האחרונות¹⁵⁷ ולרבות פרשת הניצבים בשנת 2015, שבמהלכה סיימו שבעה ניצבים את תפקידם, רובם על רקע חשד לעבירות מין. אומנם שיעור הנשים במשטרה עלה מאז שנת 1958, ובשנת 2015 עמד על כרבע מכלל המשרתים,¹⁵⁸ אך על סף שבעים שנה, המגמה ממשיכה להיות העדפה ברורה של גברים. הפנייה לגיוס באתר האינטרנט של משטרת ישראל מנוסחת בלשון זכר יחיד: "התגייס אלינו" ולא: התגייסו אלינו. במשך שנים הניבו תוצאות החיפוש באתר האינטרנט של המשטרה, לפי מילת המפתח "נשים", מידע בנושא זכויות בנות זוג של שוטרים בלבד. נראה שלאחרונה מגמה זו הולכת ומשתנה. המסמכים משנות החמישים חושפים את עומק שורשיו של היבט זה בתולדותיה, זהו אחד המקורות שהזינו את תחושת העליונות הכללית של קציני משטרה ביחס לנשים. כמו בחברה הישראלית בכללה, גם במשטרה היו שנות החמישים תקופה מעצבת; השנים הראשונות היו בבחינת אבן יסוד בתולדות הארגון והתוויה של מסורת. הנה כי כן, מה שזרעה המשטרה כלפי נשים בארגון בעשור הראשון הוא אחד המקורות לפירות הבאושים שהניכה בתחום זה; חשיפתה של מדיניות זו, גם באיחור, מלמדת על צעד חשוב מבחינת המשטרה להתמודדות עם עברה, במטרה ללמוד ממנו.

¹⁵⁵ אורנה שרון לוי זהויות במדים: גבריות ונשיות בצבא הישראלי 40-41 (2006).

¹⁵⁶ Shadmi, *Female Police Officers in Israel*, לעיל ה"ש 5, בעמ' 23-45; פומר "שוויון בין המינים", לעיל ה"ש 11.

¹⁵⁷ נעמי לבנקרון "חשופות בניידת: הטרדות מיניות במשטרת ישראל" המשפט ברשת 2, 123 (2014); Shadmi, *Female Police Officers in Israel*, שם.

¹⁵⁸ משטרת ישראל השנתון הסטטיסטי משטרת ישראל 11 (2015).